

**UNIVERZITA
JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA**

Bakalářské/kombinované studium

2011 – 2014

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Rudolf Rubeš

Protidrogové preventivní programy na základních školách

Praha 2014

Vedoucí bakalářské práce: PaedDr. Jarmila Klugerová, Ph.D.

COMENIUS UNIVERSITY PRAGUE

Bachelor, Combined Studies

2011 - 2014

Bachelor Thesis

Rudolf Rubeš

Anti – drug prevention program on elementary school

Prague 2014

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

PaedDr. Jarmila Klugerová, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 1.3.2014

.....

Rudolf Rubeš

Poděkování

Poděkování patří především vedoucí práce paní PaedDr. Jarmile Klugerové Ph.D., která se ochotně ujala vedení této práce a po celou dobu mi poskytovala cenné odborné rady a konzultace, které mi velice pomohly.

Anotace

V této bakalářské práci je popsán nejen historický, ale také legislativní vývoj drogové problematiky v ČR po roce 1989, který je určující pro dnešní drogovou scénu. Je však zároveň i návodem pro vytváření efektivních protidrogových programů primární prevence kriminality, prováděné na základních školách státními nebo nestátními organizacemi. Je zde podrobně představen i efektivní program protidrogové prevence z dílny Národní protidrogové centrály služby kriminální policie a vyšetřování Policie ČR.

Praktická část bakalářské práce byla zaměřena na zjištění postojů žáků k aplikovaným programům v oblasti protidrogové prevence státních a nestátních institucí. Data byla zjištěna formou dotazníkového šetření u žáků 9. tříd základních škol v hl. m. Praze. V závěru jsou uváděny výsledky tohoto dotazníkového šetření.

Klíčová slova: historie, vývoj, drogová problematika, drogová scéna, protidrogové programy primární prevence kriminality, základní školy, státní a nestátní organizace, Národní protidrogová centrála, Policie ČR

Annotation

This thesis describes not only historical, but also legislative development of drugs in the Czech Republic after 1989, which is crucial for today's drug related problems. This work is also a guide for creating effective anti-drug programmes of primary criminality prevention performed at primary schools by state or non-state organisations. The study presents the effective anti-drug prevention programme provided by The National Drug Headquarters of the Criminal Police and Investigation Service of the Police of the Czech Republic.

The practical part of this work focuses on finding out pupils' attitudes to applied anti-drug prevention programmes of state and non-state organizations. The data were researched from pupils of 9th grade of primary schools in Prague through questionnaires. The results of this research are presented in the conclusion.

Key words: history, development, drug problems, drug scene, anti-drug programmes of primary criminality prevention, primary school, state and non-state organizations, Czech National Anti – Drug Squad, The Police of the Czech Republic

OBSAH

ÚVOD	9
1. Závislost a kriminalita mládeže	14
1.1 Drogová scéna po roce 1989	17
1.2 Drogy a stát	22
2. Prevence kriminality	27
2.1 Úloha nestátních a nevládních organizací v protidrogové politice	30
2.1.1 Asociace nestátních organizací	33
2.1.2 Sananim	35
2.2 Protidrogová politika 2010 – 2018	38
2.3 Základní východiska strategie protidrogové politiky 2010 - 2018	39
2.3.1 Role a odpovědnost věcně příslušných resortů	40
3. Úloha a náplň pedagogicko psychologického poradenství na základních školách v oblasti drogové problematiky	41
3.1 Standardní činnost metodika prevence	43
3.2 Informační činnosti	44
3.3 Poradenské činnosti	44
4. Primární prevence prováděná Městskou policií hl. m. Prahy	46
4.1 Protidrogový program primární prevence, Národní protidrogové centrály Policie ČR, projekt Malá policejní akademie	48
4.2 Trestná činnost nezletilých mladistvých na území hl. m. Prahy	50
4.3 Prevence kriminality na území hlavního města Prahy, vykonávaná Policií ČR	52
5. Příklady z praxe	54
5.1 Výzkumné šetření	58
5.2 Metoda výzkumného šetření	59
5.3 Popis výzkumného souboru a pravidla validity	59
5.4 Stanovení a vyhodnocení hypotéz	60
5.5 Výsledky průzkumu:	62

ZÁVĚR.....	70
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	73
SEZNAM PŘÍLOH	77

Úvod

Pro téma „*Protidrogové programy primární prevence na základních školách*“ jsem se rozhodl proto, že problematika delikvence kriminality dětí a mládeže je mi velmi blízká, vzhledem k mé profesi lektora prevence na Oddělení prevence kriminality Městské policie hl. m. Prahy. Zde se již bezmála 17 let zabývám vytvářením programů pro cílové skupiny žáků především na druhém stupni základních škol, s cílem upevňování právního povědomí, jak předcházet kriminalitě, která je velmi negativním jevem dnešní společnosti. K této tak specifické práci lektora preventivních programů mě přivedl můj životní postoj pomáhat druhým tam, kde si možná své chyby ani mladí lidé neuvědomují, či je bagatelizují a přisuzují k věku a prostoru jejich svobody. Jsem přesvědčen, že pokud pozitivně ovlivníme chování a jednání dětí a mládeže vhodnými programy prevence, můžeme tím významně předejít kriminalitě dětí a mládeže. Za léta praxe vím, že děti a mládež jsou zrcadlem dospělých a jejich výchovy v rodinách, stavem společnosti apod. Právě na této cílové skupině mohou dnešní dospělí vidět, jak se přizpůsobilo chování dětí a mládeže společnosti, která v mnoha ohledech nešla pozitivním směrem a kde žebříček hodnot mnoha dospělých zastřel úctu k životu a zdraví na úkor majetku. Tento fakt vyústí v morální úpadek těchto lidí, který se přenáší i na děti a mládež, a to jak prostřednictvím rodinné výchovy, tak i mediálním působením, kde úspěch je v drtivé většině korunován vždy ekonomickou silou a nikoli dobrým pocitem, že jsem třeba někomu pomohl.

Kriminalita dětí a mládeže není fenoménem jen v ČR, ale je i v dalších demokraticky rozvinutých státech Evropy i světa. Trestná činnost se koncentruje zejména do velkých městských aglomerací s vysokým počtem anonymních osob. Velká města jsou stále velkou pracovní příležitostí pro dospělé, kteří se stěhují do panelových domů, a to jak krátkodobě, tak i na delší období. Velká pracovní vytíženost a málo času na rodinu a výchovu dětí je základem nevhodného, patologického až protizákonného chování dětí a mládeže. Proto se v těchto anonymních sídlištních oblastech více setkáváme s pouliční kriminalitou, tj. násilím, krádežemi, vloupáním, loupežemi,

prostitucí, alkoholovou i nealkoholovou toxikomanií, krádežemi motorových vozidel apod.

Kriminalita dětí a mládeže je spojená i s alkoholovou a nealkoholovou toxikomanií a z toho vyplývající kriminalitou. Dnes nejsou výjimečné u mládeže i trestné činy spáchané pod vlivem drog, anebo v souvislosti s nimi, jako např. prostituce, šíření dětské pornografie, či vraždy.

Z policejních statistik a politického vývoje společnosti je patrné, že kriminalita roste a bude narůstat zejména mezi vrstvami obyvatelstva žijícími na hranici chudoby a sociálně i ekonomicky mnohdy vyloučenými regiony, kde je problém i s nepříznivými skupinami obyvatel. Záměrně se zde vyhýbám termínu etnické menšiny, neboť si nemyslím, že to je ten opravdový problém v těchto regionech. V těchto regionech významně narůstá počet osob, pro které se zisk z kriminality stal pravidelným a cíleným zdrojem příjmů. Mezi pachateli téměř všech druhů trestných činů je dlouhodobě registrován zvyšující se podíl dětských a mladistvých pachatelů.

Na kriminalitu dětí a mladistvých má vliv i funkčnost a propracovanost výchovně vzdělávacích systémů, které provázejí děti a mládež jejich životem. Jde o smysluplné naplnění jejich volného času zájmovými aktivitami, ale i vymahatelnost a uplatňování práva od nejnižších úrovní systémů, např. ve škole dodržování školního řádu, vštěpování pravidel slušného chování, a to i formou, že za porušení pravidel přichází trest.

Eliminace kriminality mladistvých patří mezi priority každé rozvinuté společnosti. Společnost má mnoho nástrojů, kterými může účinně bojovat s tímto fenoménem, ale kriminalita dětí a mladistvých se rodí především z nepodnětného prostředí, z beznaděje, kde není vzor - například v rodinném prostředí (otec nebo matka).

Jestliže chceme snížit kriminalitu, je nutné, aby se celá společnost začala více podílet na výchově mládeže. Tím myslím zejména to, abychom nebyli lhostejní ke svému okolí, nezavrhovali mladé lidi pro občasné vybočení z mezí morálky, ale šli jim příkladem a ukázali jim, že slušnost není slabost a morálka není výsadou starých lidí, kteří se jí ohánějí jen proto, že už nemohou ve společnosti obstát. Mimochodem, tuto větu mi řekl jeden

ze studentů střední školy. Všichni lidé touží po pravidlech hry a za nedodržení pravidel má přijít trest. I vymahatelností pravidel ve školním prostředí se dá výrazně snížit kriminalita.

Bakalářská práce, protidrogové programy na základních školách, si klade za cíl, stručně popsat historický vývoj drogové scény v ČR, ze které je dobré se poučit a implementovat poznatky do oblasti programů prevence kriminality.

Součástí je i historický průřez vývoje protidrogové prevence státní správy a samosprávy, ale i nestátních organizací podporovaných státními či regionálními finančními dotacemi. Práce obsahuje sběr dat a informací jejichž záměrem bylo zjistit, zda je primární prevence na základních školách v regionu Praha, efektivní a jakou vážnost jí přikládají nejen žáci, ale i pedagogové. Do obsahu práce byla včleněna i oblast praxe velmi propracovaného a systematického projektu primární protidrogové prevence, kde se cíleně pracuje s třídním kolektivem v každém ročníku na druhém stupni základních škol.

Tento model přináší větší efektivnost v oblasti primární prevence, ale klade větší nároky na znalosti a dovednosti lektora.

Bakalářská práce je členěna do dvou základních částí s různým obsahovým zaměřením. První (teoretická část) je rozdělena do 4 tematických okruhů.

V prvním je pozornost věnována výkladu pojmů souvisejících s problematikou závislosti a kriminality mládeže, mapuje vývoj drogové scény v ČR po roce 1989, tvorbu zákonných norem v dané problematice s ohledem na mezinárodní úmluvy. Tento první okruh je velmi důležitý v primární protidrogové oblasti, neboť významně určuje obsah a formu výuky v protidrogových programech primární prevence na základních školách.

Druhý okruh mapuje vznik primární prevence a její začlenění do minimálního preventivního programu na školách a školských zařízeních, úlohu nestátních a nevládních organizací v protidrogové politice a program protidrogové politiky na léta 2010 – 2018.

Třetí okruh se zabývá úlohou a náplní pedagogicko-psychologického poradenství na základních školách, zabývá se standardní činností metodika prevence, informační a poradenskou činností a k čemu přispívají metodické pokyny resortu ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy v oblasti prevence na školách.

Čtvrtý okruh má za cíl přiblížit hl. m. Prahu, z pohledu regionální specifičnosti. Práce se krátce věnuje specifické trestné činnosti nezletilých mladistvých na území hl. m. Prahy. Je však zde i část, která se obsahově zaměřuje i na prevenci kriminality vykonávanou na území hlavního města Policií ČR a Městskou policií hl. m. Prahy. Jako vzor programu primární prevence, který byl schválen MŠMT, je zde představen komplexní protidrogový program primární prevence Národní protidrogové centrály Policie ČR. Tento program patří k nejlépe sestaveným programům primární prevence na základních školách z dílny Policie ČR. I Městská policie hl. m. Prahy má identicky sestavená témata problematik do programů primární prevence, přizpůsobená jednotlivým cílovým skupinám z hlediska obsahu i formy, pro každý ročník druhého stupně základních škol.

Druhá základní část (praktická část) je zaměřena na výzkumné šetření, jehož cílem je vyvrátit nebo naopak potvrdit předem stanovené hypotézy:

1) Programy primární prevence kriminality vykonávané Policií ČR a Městskou policií hl. m. Prahy jsou tematicky, obsahově, ale i formou výuky dostačující a poutavé. Cílem této hypotézy je zjistit případné podněty pro další zkvalitnění programů primární prevence vykonávaných na základních školách a také, zda i žáci vnímají primární prevenci jako důležitou součást výuky.

2) Primární programy prevence kriminality prováděné na základních školách Policií ČR a Městskou policií hl. m. Prahy jsou četnější než programy nestátních organizací. Cílem je ověření, zda Policie ČR a Městská policie hl. m. Prahy, vykonávají větší část primární prevence kriminality na základních školách oproti nestátním organizacím.

3) Programy primární prevence kriminality prováděné Policií ČR a Městskou policií hl. m. Prahy vnímají žáci základních škol jako důležité informace, díky kterým se nedostanou do problémů se zákonem. Ověřením

hypotézy je potvrzení nebo vyvracení, jak žáci vnímají důležitost těchto programů prevence vykonávaných Policií ČR a Městskou policií hl. m. Prahy.

Zda jsou nebo nejsou tyto hypotézy pravdivé, bylo ověřováno pomocí výzkumného šetření, realizovaného formou dotazníku, který umožňuje rychlý sběr dat, validnost a objektivnost získaných informací, s následným vyhodnocením a prezentací sledovaného. Tato šetření byla prováděna na 6 základních školách, a to ZŠ v Braníku, ulice Školní, Praha 4, ZŠ Jeremenkova, Praha 4, ZŠ Bratří Venclíků, Praha 14, ZŠ U Roháčových kasáren, Praha 10, ZŠ Otakara Chlupa, Praha 13, ZŠ Řeporyje, Praha 13. Tohoto dotazníkového šetření se zúčastnilo celkem 100 žáků 9. ročníku základních škol.

Díky takto provedenému dotazníkovému šetření a získaným informacím jsou v práci prezentována zjištění, že prevence kriminality je účinný nástroj ke snížení kriminality mladistvých. Primární prevence kriminality prováděná Policií ČR a Městskou policií hl. m. Prahy na základních školách je kvalitní, systematická, oslovující jednotlivé cílové skupiny. Cílené programy prevence kriminality na ZŠ, vykonávané PČR a MP hl. m. Prahy, jsou četnější a mnohdy i efektivnější, než programy realizované od nestátních organizací. Hypotézy, které jsou v této práci stanoveny a na které bylo nutné si odpovědět získanými daty z dotazníkového šetření, jsou prezentovány obsahovým vyjádřením, kde každá hypotetická tvrzení jsou potvrzena nebo vyvracena. Součástí praktické části je i kasuistika, ve které jsou uvedeny tři případy z praxe, ze kterých lze vyvodit, v jakých oblastech má prevence vykonávaná na základních školách velké rezervy, a to bez ohledu na finanční dotace.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Závislost a kriminalita mládeže

V této části bakalářské práce je obsah zaměřen na stručný výklad základních pojmů, které umožní snadnou orientaci v problematice primární protidrogové prevence kriminality na základních školách.

Kriminalita (z latinského criminalis – zločinný; crimen – zločin)¹. Kriminalitu můžeme nazvat jako protiprávní jednání, které porušuje nebo ohrožuje zájem společnosti. Porušením jsou dotčeny jak zákony nepsané – morálka, dobré mravy apod., tak i psané (zákon), kde by měla být vymahatelnost a sankcionovatelnost jednání.

Kriminalita mládeže - jedná se o protiprávní jednání osob od 15 do 18 let, jež Zákon o soudnictví ve věcech mládeže (zákon č. 218/2003 Sb.) považuje za trestné. Trestné činy spáchané mladistvými označujeme termínem „**provinění**“. U mladistvých pachatelů můžeme hovořit o provinění, pokud skutek, kterého se dopustil mladistvý pachatel, vykazuje společenskou škodlivost vyšší než malou, to znamená více jak 25 000 Kč.

Tyto protiprávní činy projednává soud pro mladistvé. Nižší hranici provinění, pod 25 000Kč, projednávají přestupkové komise a další orgány např. orgán sociálně právní ochrany dětí.

Osoby mladší 15 let nemají trestní odpovědnost, spáchá-li však nezletilý od 12. do 15. let věku trestný čin, za který je možné podle trestního zákoníku č. 40/2009 Sb., uložit výjimečný trest, může se nezletilému uložit v soudním občansko-právním řízení ochranná výchova. Neukládá se tedy trest dle trestního zákona, ale jsou uložena výchovná, ochranná nebo trestní zákonná opatření.

Delikvence (z latinského delinquere – provinit se)² je z tohoto pohledu chápána jako širší pojem pro vybočení chování v rámci platných společenských norem. Může jít o opakované porušování zákona s menším společenským

---

¹ Kábrt J., Latinsko-český slovník. Praha: Leda, 2003

² Kábrt J., Latinsko-český slovník. Praha : Leda, 2003

následkem jako je např. přestupek, anebo protizákonná činnost osob mladších 15 let, které však ještě nemohou být pro své jednání za takový trestný čin odsouzeni i přesto, že jej spáchaly, neboť je velmi výrazně provázána i s jinými vědními obory, jako jsou sociopatologie, psychologie dětí a mládeže, psychopatologie apod., mnohdy vychází z jejich poznatků zkušeností, statistik, prognóz vývoje kriminality apod.

O delikventech se však můžeme dočíst v souvislosti s nežádoucím a nepřijatelným chováním dětí a mládeže.³

V dané problematice se velmi často objevují základní pojmy, které jsou v naší společnosti velmi nesprávně definovány. Z tohoto důvodu budou v následujícím textu stručně charakterizovány a definovány některé důležité pojmy.

Závislost má mnoho významů. Můžeme ji charakterizovat jako nekontrolovatelné, vůlí neovladatelné chování, kde si sice jsme vědomi následku, ale nebereme na tyto dlouhodobé mnohdy devastační následky ohledy. Hovoříme zde o závislosti jak psychické, tak i fyzické. V souvislosti s výše uvedeným se může jednat o závislosti na hracích automatech, mediích jako je např. internet, zvýšené konzumaci jídla, nebo nejčastějším patologickým fenoménem dnešní doby a tím jsou omamné nebo psychotropní látky (dále jen drogy). Drogová závislost člověka je známa z daleké historie počínaje šamany a konče dnešními syntetickými drogami vyrobených ve specializovaných laboratořích. Nejrozšířenější formou závislosti v našich zeměpisných šířkách a délkách je závislost na alkoholu a tabáku (alkoholismus, tabakismus).

Společnost drogy dělí lehké a tvrdé⁴. Tyto pojmy jsou zcela nevhodné a zavádějící. Z hlediska zákona je proto v této práci dělím na drogy **tolerované** (např. tabák, alkohol, léčiva) a **netolerované** (zákonem zakázané omamné a psychotropní látky).

---

³ Fischer, S., Škoda, J. Sociální patologie. Analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů. Praha: Grada, 2009.

⁴ NOŽINA, M. *Svět drog v Čechách*. KLP Praha 1997. ISBN 80-85917-36-X.

Další členění drog bez omezení zákona, avšak zaměřené na zdravotní rizika a dopady, které by odpovídalo drogové problematice, představuje členění na 2 skupiny omamných a psychotropních látek, a to:

- 1) s **akceptovatelnými zdravotními riziky**,
- 2) s **neakceptovatelnými zdravotními riziky**.

Další dělení závislosti je možné podle účinku, substancí v droze (účinná látka), aplikačních metodách, apod.

Droga, látka přírodní nebo syntetická, na kterou si uživatel vytváří závislost, a to jak psychickou, tak i fyzickou. Droog (původ slova z Holandska), znamená v doslovném překladu žízeň. Jinak se jedná o chemickou látku, která schopna ovlivnit psychické a fyzické procesy v těle, čímž škodí zdraví a vytváří se závislost. Účinek drogy na lidský organismus je dán jejím chemickým složením. Chemické složení také určuje její zařazení do příslušné kvalitativní stránky drogy.

Psychická závislost – charakterizujeme ji jako touhu, či bažení po droze (creawing). Uživatelé vyhovují příjemné pocitu a ty nepříjemné jsou potlačeny. Je to však uměle navozený stav.

Fyzická závislost (somatická) chorobná potřeba (zne)užívat návykovou látku. V této fázi jde závislému jedinci o předcházení nebo eliminování tělesných obtíží, (abstinenční syndrom a jiné zdravotní komplikace), jejichž příčinou je nedostatek drogy v těle.

Alkohol je historicky (Evropa), ale i společensky tolerovaná droga. Závislost na alkoholu ohrožuje nejenom konzumenta, ale mnohdy doslova devastuje rodinné vztahy (domácí násilí), tak i společnost (bezdomovectví, alkoholová demence).

Tabákové výrobky nejčastěji, řadíme mezi společensky tolerované návykové látky. I přes lékařsky doložená vysoká zdravotní rizika závažných smrtelných onemocnění, je vyhledávanou a často tou první drogou mezi dětmi a mládeží.

Trestné činy, které postihují jednání v souvislosti nelegálním nakládáním s omamnými a psychotropními látkami jsou dle trestního zákoníku č. 40/2009 Sb., tyto:

Trestné činy § 204 - Podávání alkoholu dítěti, § 274 - Ohrožení pod vlivem návykové látky, § 283 - Nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a jedy, § 284 - Přechovávání omamné a psychotropní látky a jedy, § 285 - Nedovolené pěstování rostlin obsahující omamnou nebo psychotropní látku, § 286 - Výroba a držení předmětu k nedovolené výrobě omamné a psychotropní látky a jedy, § 287 - Šíření toxikomanie, § 361 – Opilství, § 288 Výroba a jiné nakládání s látkami s hormonálním účinkem.

V oblasti přestupků, v problematice drog, řeší přestupkový zákon č. 200/1990Sb., § 30, zákon o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami č. 379/2005 Sb., a zákon č. 167/ 1998 Sb., o návykových látkách.

1.1 Drogová scéna po roce 1989

Již v počátečním období po roce 1989 se ukázalo, že zájem o drogy je v české populaci obrovský⁵. Vývoj české drogové scény byl na počátku 90 let velkou neznámou. Odborníci se shodovali v tom, že k rozšíření nezákonného trhu s drogami a ke zvýšení jejich spotřeby u nás v příštích letech dojde a že na to společnost není dostatečně připravena.

Spolu se změnami spektra zneužívaných drog došlo i ke změně struktury drogového obchodu. Rostl zájem o drogy a tím i počet jejich odběratelů. Úměrně tomu musel růst i počet jejich dodavatelů. Amnestie krátce po změně společenského zřízení vrátila do ulic značné množství lidí odsouzených pro drogové delikty. Mnozí z nich začali využívat svých zkušeností a vrátili se k výrobě a distribuci drog. To vše ve spojení se stále rostoucími aktivitami, organizovaností a brutalitou zahraničních i domácích zločineckých skupin, vytvořilo velice vhodné podmínky pro nelegální drogové aktivity, rozvoj organizovaného trhu s omamnými a psychotropními látkami v ČR a zapojení našeho území do mezinárodních zločineckých aktivit.

---

⁵ NOŽINA, M. *Svět drog v Čechách*. KLP Praha 1997. ISBN 80-85917-36-X.

Nebylo proto žádným tajemstvím, že se Česká republika po roce 1989 stala místem působení řady mezinárodních skupin organizovaného zločinu. Pro jejich činnost u nás existovaly relativně vhodné specifické podmínky:

- Výhodná geografická poloha⁶.
- Existence domácích subjektů z oblasti organizované trestné činnosti.

Tyto skupiny existovaly na našem území již v 70. a 80. letech.

- Nedostatečné právní nástroje stíhání této trestné činnosti.
- Rozvinutý chemický průmysl, ale také organizační a inteligenční potenciál obyvatelstva.

• Zabývaly se také nelegálním dovozem různého nedostatkového zboží, nelegální směnou deviz, nelegálním obchodem se starožitnostmi a uměleckými předměty.

• Neexistence represe, která by nástupu organizovaného zločinu v ČR zabránila⁷.

Od počátku 90. let k nám proto začaly pronikat organizované skupiny zločinců z bývalého SSSR a Balkánu – především z Jugoslávie, Bulharska, Rumunska, Albánie a Turecka. Později v ČR začaly operovat i zločinecké skupiny z Itálie a arabských států.

Nelegální obchod s drogami zaujímá v hierarchii aktivit organizovaného zločinu v ČR význačné místo. Na rozdíl od předcházejících let se do něj zapojili příslušníci všech společenských vrstev. Distributoři drog, zejména ze zahraničí, se nerekruovali jen z klasického zločineckého prostředí, ale do organizování a distribuce drog se zapojili rovněž podnikatelské vrstvy nebo příslušníci tzv. vyšší společnosti. Trestná činnost v oblasti omamných a psychotropních látek získala na profesionalitě, organizovanosti a plánovitosti.

---

⁶ Česká republika byla nárazníkovým státem mezi Evropskou unií na straně jedné a na straně druhé tranzitní zemí pro aktivity mezinárodních zločineckých organizací, pocházejících z Asie a z východní Evropy.

⁷ Zmizely překážky v oblasti cestování, pohybu zboží a kapitálových investic, došlo k reformě bankovních a finančních institucí, upravení reálného kurzu měny a její následné volné směnitelnosti.

Největší pozornost a obavy vzbuzovalo šíření toxikomanie mezi školní mládeží. V tisku i mezi veřejností se v této souvislosti objevila celá řada fám a poplašných zpráv. Jednou z nich byla například informace, že dealeri drog nabízejí před školami zdarma bonbóny s LSD. Tyto poplašné zprávy se však nepotvrdily. Drogy však mezi děti a do základních škol nakonec dorazily.

Mnohdy k překvapení rodičů a pedagogů, dezorientovaných novou situací. Zprávy ze školských zařízení ukázaly nejasnost postupů a mnohdy až bezradnost, jak se s tímto fenoménem vypořádat. V roce 1994 proběhl výzkum zneužívání drog středoškolskou mládeží. Podle tohoto výzkumu více než jedna třetina (34,4%) dotazovaných středoškoláků připustila, že měla zkušenost, byť ojedinělou, s některou ze sledovaných drog (13,4% drogy opakovaně užívalo). To znamenalo, že více než třetina těch, kteří nějaké drogy vyzkoušeli, se k nim vrací.

Na ilegálním drogovém trhu byly v ČR zastoupeny prakticky všechny drogy známé ve světě (heroin, kokain, MDMA v extázi, LSD v podobě tripů, hašiš, marihuana) i látky domácí výroby (pervitin, braun).

Podle údajů zveřejňovaných Světovou zdravotnickou organizací /WHO/⁸ byla v roce 1991 v České republice u 5 546 osob zjištěna závislost na drogách nebo jejich zneužívání, z toho u 2500 osob v Praze. Různí experti již v té době odhadovali neevidovanou tzv. šedou zónu na troj-až desetinásobek tohoto počtu.

Ve stejném roce však podle domácích zdravotnických statistik registrovala psychiatrická oddělení poliklinik (ordinace pro alkoholismus a toxikomanii) v České republice pouhých 3035 osob, z toho 293 v Praze.

Podle těchto statistik také poklesl počet evidovaných osob od určitého maxima v roce 1986 až ke stavu v roce 1991, který je takřka totožný se stavem v roce 1983. Takové údaje však odporovaly praktickým zkušenostem expertů a byly zcela nedůvěryhodné. Spíše než o šíři a hloubce problému vypovídaly

---

⁸ Data výzkumu předávala Hygienická stanice hl. m. Prahy

o tom, že zdroje dat jsou nekvalitní, postižené osoby psychiatrické ambulance nevyhledávají a konzumace drog se odehrává mimo zdravotnickou evidenci.

Zdroje Ministerstva zdravotnictví⁹ uváděly dále 5234 toxikomanů v roce 1993 a 5611 v roce 1994 – neboť právě v této oblasti je výrazně preferována možnost anonymní léčby.

I neúplná data však dokládala vzestupný trend zneužívání drog v ČR. Start ale nebyl tak prudký, jak se původně, zejména v zahraničí, očekávalo. Svoji roli zřejmě sehrála tradice a stereotypy z předchozího období.

V roce 1995 byly oficiální odhady Meziresortní protidrogové komise vlády ČR o počtu závislých na drogách mezi 20 – 30 000 osob¹⁰. Prevalenční studie hygieniků přinášejí i další poznatky, týkající se věku problémových uživatelů drog. Věk je bezesporu nejdůležitějším deskriptivním ukazatelem u drogově závislých. V roce 1995 byl nejčastěji zneužívanou základní drogou pervitin (43,7% uživatelů), pak následoval heroin (21,7% uživatelů), kanabinoidy (12% uživatelů) a v těsném závěsu rozpouštědla (8,4% uživatelů), které čichaly 10ti až 12tileté děti.

Podle hygieniků má s drogami zkušenosti nebo je zatím bez problémů užívá kolem 250 000 lidí, přičemž jimi jsou v důsledku módních trendů ohroženi zejména ti nejmladší a potom podnikatelé středního věku¹¹. Z hlediska převažujícího způsobu aplikace dominuje použití injekční stříkačky u pervitinu a heroinu, ústní užívání nacházíme téměř výlučně u sedativ, hypnotik a LSD. Kouření je převážně záležitostí marihuany, ale bylo zaznamenáno také u heroinu.

---

⁹ Z výzkumu Hygienické stanice hl. m. Prahy „*Prevalence problémových uživatelů návykových látek v ČR*“.

¹⁰ Pravidelně drogy užívá podle tehdejších odhadů 100 000 lidí a až 200 000 osob s drogou experimentovalo. Neoficiální odhady závislých toxikomanů prezentované v tisku se pohybují zhruba v dvojnásobcích.

¹¹ V roce 1996 připadalo na 100 000 obyvatel 31,5 jedince, kteří okusili drogy poprvé, což je téměř o 8 více než v roce 1995. Většina těch, kdo drogu okusili poprvé, byly osoby mladší 19 let (47,2 % v roce 1995 a 57,4% v roce 1996).

Tento trend mezi problémovými uživateli potvrzuje i výzkum pro Evropskou školní unii¹². V ČR v letech 1995-96 registrujeme i první případy drogových závislostí novorozenců - dětí matek toxikomanek, které přišly na svět s vrozeným návykem na drogu. Údaje o injekční aplikaci drog, nebezpečné zejména kvůli přenosu virových hepatitid a HIV dokládají, že značná část problémových uživatelů upřednostňuje právě tuto aplikaci¹³.

Ze všech hepatitid typu A bylo v Praze zaznamenáno více než u 23 % toxikomanů. U hepatitidy typu C tvořili drogově závislí dokonce více než třetinu všech případů. Do června roku 1997 bylo v České republice evidováno 8 injekčních uživatelů drog nakažených virem HIV. Počet neevidovaných nakažených osob je však vyšší.

Naprostou převahu všech problémových uživatelů představují osoby s pouhým základním vzděláním. Na druhém místě jsou osoby vyučené. Podstatně menší zastoupení mají osoby se středoškolským vzděláním a prakticky zanedbatelný je počet středoškoláků. Toluén je oblíben u osob se základním vzděláním, relativně vyšší obliba marihuany je u osob, které absolvovaly střední školu s maturitou.

Hygienici očekávají, že počet závislých toxikomanů, kteří budou potřebovat pomoc lékařů, dále poroste. Na 100 000 obyvatel bylo v ČR během poloviny 90 let evidováno pouze 0,2 úmrtí po požití drog. V roce 1995 v ČR zemřelo na předávkování drogami 20 osob, 489 se návykovými látkami otrávil a muselo být hospitalizováno v nemocničním zařízení.

V roce 1996 zemřelo na předávkování také 20 osob. Celkem bylo v roce 2011 identifikováno 28 úmrtí nelegálními drogami a těkavými látkami.

---

¹² Podle tohoto výzkumu mělo zkušenosti s marihuanou 23% 16tiletých chlapců a dívek. V posledních 12 měsících (do poloviny roku 1995) kouřilo alespoň jednu marihuanu 17,3% 16letých. Podle policejních statistik se v roce 1994 počet 12-16letých toxikomanů více než zdvojnásobil. V roce 1996 bylo podle údajů hygieniků ze závislostí na drogách léčeno 160 dětí ve věku do 15 let, což bylo 5% z celkového počtu pacientů.

¹³ V nitrožilní aplikaci drog v roce 1995 tak podle Multicity Studies, prováděné Group Pompidou ve velkých městech západní Evropy předstihují Prahu jenom Oslo a Roma.

Pro srovnání, ročně je v ČR hlášeno přes 300 úmrtí na předávkování alkoholem¹⁴.

Zájem o experimentování s drogami je především mezi mládeží obrovský – zkusit to alespoň jednou se stalo heslem dneška. Odtud, ze statisícové masy příležitostných uživatelů drog, se rodí největší nebezpečí budoucího vývoje drogového problému v České republice. Právě proto by se měla primární protidrogová prevence zaměřit na tuto skupinu osob.

1.2 Drogy a stát

Problém drog začal brzy po listopadu 1989 přitahovat pozornost veřejnosti i bezpečnostních a zdravotnických orgánů. I přes množství jiných problémů, s nimiž se musela rodící se demokracie v Československu potýkat, se drogy záhy staly oblíbeným tématem novinových komentářů a diskusí v televizi a rozhlasu. Ve vzniklém klimatu se společnost cítila drogami přímo ohrožena. Odpovědné orgány se proto drogovým problémem začaly zabývat.

Usnesením vlády ČSFR č. 452 byla už 21. června 1990 vytvořena Komise vlády pro narkotika, jejímž předsedou byl jmenován tehdejší místopředseda federální vlády Jozef Mikloško¹⁵. Komise dospěla do konce roku 1991 k vypracování návrhu protinarkotické koncepce vlády ČSFR, který nebyl vládou projednán a pohyboval se pouze v obecné rovině. Komise navázala řadu mezinárodních kontaktů a její působnost skončila rozpadem federace a vznikem samostatného státu.

Rovněž vláda České republiky si byla vědoma závažného společenského rizika, které představovalo užívání omamných a psychotropních látek. Považovala jej za velmi destruktivní anticivilizační jev, který ohrožuje základní

---

¹⁴ Tato statistická data vydal Úřad vlády České republiky ve své *Výroční zprávě o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2012*.

¹⁵ Tematický sborník *Česká republika ve světě drog*, Praha 1995, str. 152.

hodnoty jedince, rodiny i celé společnosti. Byla proto připravena věnovat řešení této problematiky maximální pozornost¹⁶.

Vláda si byla také vědoma, že tento závažný negativní společenský jev nelze řešit izolovaně, ale pouze v kontextu systémových opatření zasahujících do vnitřního pořádku a bezpečnosti státu, ochrany veřejného zdraví, zdravotní a sociální péče, sociální prevence a prevence kriminality, výchovy a vzdělávání, podpory rodiny a řady dalších oblastí. Naplnění tohoto záměru viděla nejen v koordinovaném působení všech subjektů uvnitř dané problémové oblasti, ale i v součinnosti při řešení dalších závažných problémů, jako byly zejména organizovaný zločin a terorismus.

Systémový přístup vlády k řešení problematiky užívání drog byl založen již v roce 1993 v návaznosti na Akční program OSN přijatý Valným shromážděním na 17. mimořádném zasedání v roce 1991, který kombinoval opatření jak v oblasti snižování nabídky (represivní opatření), tak v oblasti snižování poptávky po ilegálních drogách (preventivní opatření).

Pro zabezpečení koordinace¹⁷ a realizace protidrogové politiky vlády ČR byla 3. března 1993 na základě Dohody o spolupráci ve věcech ochrany před omamnými a psychotropními látkami vytvořena Meziresortní protidrogová komise (MPK). Dohodu uzavřelo ministerstvo vnitra, ministerstvo spravedlnosti, ministerstvo práce a sociálních věcí, ministerstvo zdravotnictví, ministerstvo průmyslu a obchodu, ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, ministerstvo financí a ministerstvo zahraničních věcí. Později se k dohodě připojilo i ministerstvo obrany.

Usnesením č. 446 ze dne 18. srpna 1993 vláda schválila základní materiál „KONCEPCE A PROGRAM PROTIDROGOVÉ POLITIKY“ na období 1993 – 1996, ve kterém byla na základě dostupných zdrojů zmapována situace v oblasti drog v České republice, definovány zásady protidrogové politiky

---

¹⁶ Zpráva o stavu a vývoji ve věcech drog v ČR za rok 1996, str. 3, a NOŽINA M.: *Svět drog v Čechách*. Praha 1997, ISBN 80-85917-36-X.

¹⁷ Předsedou „Meziresortní protidrogové komise“ byl premiér vlády ČR a členy ministři resortů ministerstev.

a určeny hlavní priority pro období 1993 – 1996. Vláda přijetím této Koncepce určila kompetence a odpovědnosti věcně příslušných rezortů za jednotlivé oblasti protidrogové politiky státu a uložila příslušným ministrům plnění úkolů odpovídajících definovaným prioritám. Byly vytvořeny základní mechanismy pro koordinaci protidrogové politiky na centrální úrovni a navržen postup pro její praktickou implementaci na místní úrovni.

Ústředním motivem vládní politiky byla především ochrana občanů před vlivy nezákonného trhu a podpora individuálního rozhodnutí pro život bez drog. Tento model zcela odpovídal mezinárodním úmluvám, které Česká republika podepsala, a zapadal i do Globálního plánu aktivit OSN.

Na základě analýzy a způsobu práce MPK i na základě doporučení některých výborů Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR a v souladu s doporučením náměstka generálního ředitele OSN a výkonného ředitele Mezinárodního programu OSN pro kontrolu drog pana G. Giacomelliho byl předsedou MPK a ministrem vnitra Janem Rumlem předložen vládě návrh opatření na zvýšení a precizaci statutu MPK, která měla vést k větší závaznosti rozhodnutí MPK při prosazování a koordinaci protidrogové politiky vlády ČR¹⁸. Komise byla tímto systémovým opatřením převedena na úroveň jednání ministrů s nově koncipovanou organizační strukturou sekretariátu, tvořící východisko pro úspěšnou realizaci vládní protidrogové politiky.

Tato změna umožnila projednávání a řešení problémů v oblasti drog na úrovni ministrů vlády ČR, ale též na úrovni pověřených pracovníků z jednotlivých resortů a expertů MPK. Tím byly vytvořeny podmínky pro úspěšnou realizaci protidrogové politiky v co možná nejširší míře, a to i vzhledem k mezinárodnímu společenství.

Hlavní cíle meziresortní protidrogové komise:

1. Zabezpečení plnění úkolů vyplývajících z mezinárodních úmluv, jimiž je Česká republika vázána;

---

¹⁸ Vláda tato opatření přijala usnesením č. 392 ze dne 13. července 1994.

2. Vytvoření plně kompetentního orgánu vlády ČR pro jednání se zahraničními partnery v oblasti drog;

3. Zabezpečení obsahové přípravy pro jednání zástupců ČR v mezinárodních organizacích a koordinace výběru, přípravy a vysílání expertů zastupujících Českou republiku v zahraničí v oblasti drog;

4. Koordinace aktivit vyplývajících z usnesení vlády č. 446/1993 a příprava podkladů pro vypracování a realizaci jednotné koncepce protidrogové politiky se zaměřením jak na oblast prevence a léčby, tak na oblast zákonné represe a zákonných úprav;

5. Shromáždování podkladů a informací o plnění jednotlivých úkolů vládního usnesení a navrhování opatření při zjištěných nedostatcích;

6. Spolupráce se zastoupenými resorty při sestavování návrhu rozpočtových kapitol státního rozpočtu v oblasti protidrogové politiky státu;

7. Metodické působení a podpora protidrogových iniciativ na úrovni okresu/města a koordinace aktivit při naplňování protidrogové politiky na místní úrovni prostřednictvím protidrogových koordinátorů okresů/měst;

8. Vytváření expertních skupin, které jsou pověřovány přípravou podkladů pro jednání a rozhodování MPK, a které tvoří odbornou garanci pro rozhodování v drogové problematice na úrovni jednotlivých resortů;

9. Průběžné shromáždování a vyhodnocování informací o vývoji situace v oblasti drog v České republice i v zahraničí a vypracování roční zprávy pro vládu o stavu ve věcech drog v ČR.

Základní mechanismy komunikace mezi MPK, jejím předsedou, generálním sekretářem a protidrogovými koordinátory byly definovány Statutem a jednacím řádem Rady protidrogových koordinátorů okresů/měst, která byla jedním ze třech základních výkonných nástrojů MPK. Druhým výkonným nástrojem MPK byla Rada expertů, jejíž působnost byla definována Statutem a jednacím řádem Rady expertů. Třetím výkonným nástrojem byly pak jednotlivé resorty, plnící úkoly vládního usnesení a jmenující své zástupce do Rady expertů. Tyto tři instituty byly výkonnými pilíři protidrogové politiky vlády ČR a umožňovaly její faktické naplňování.

Uplatňování protidrogové politiky státu na místní úrovni bylo i nadále zabezpečováno prostřednictvím protidrogových koordinátorů, jejichž metodické řízení bylo v odpovědnosti MPK.

Základní pilíře hrají v protidrogové politice státu svoji nezastupitelnou a navzájem se ovlivňující a doplňující roli.

Přístup k jejich uplatňování by měl být proto vyvážený.

Primární prevence – aktivity zaměřené na předcházení užívání drog, popř. oddálení první zkušenosti s drogou do vyššího věku.

Léčba a resocializace – spektrum služeb léčby k abstinenci dostupných pro uživatele drog, kteří se svobodně rozhodli pro život bez jejich užívání.

Harm-reduction – aktivity snižování možných zdravotních a sociálních rizik a dopadu užívání drog na uživatele v daný čas nerozhodnuté pro život bez drog a na společnost.

Snižování dostupnosti drog – soubor zákonných opatření a aktivit vymáhání práva k potlačování nabídky drog¹⁹.

---

¹⁹ Zaostřeno na drogy 2, str. 5, Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti, březen-duben 2009, Praha: Úřad vlády ČR.

2. Prevence kriminality

Primární prevence představuje část protidrogové politiky, vzbuzující dojem velké obsazenosti a působení velkého množství programů. Jako primární prevence byly s motivem finančního příspěvku velmi často prezentovány nejrůznější volnočasové aktivity. Účinnost těchto volnočasových aktivit ve smyslu prevence užívání drog bylo těžké hodnotit.

V ČR neexistovaly žádné jednotné a prakticky použitelné mechanismy hodnocení účinnosti programů primární prevence. Hodnocení typu „programem prošlo 20 000 dětí“ nevyovídaly nic o kvalitě nebo výsledcích programu v reálném časovém horizontu.

V oblasti specifické primární prevence docházelo ke zpoždování plnění úkolů Národní strategie, kompetenčních překryv mezi resorty (mezi ministerstvy školství a vnitra) i uvnitř nich samotných. Zvýšení efektivity horizontální a vertikální koordinace primárně preventivních aktivit bylo do budoucna klíčovým faktorem.

Rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky schválila 30. října 2003 Systém certifikace odborné způsobilosti služeb pro uživatele omamných a psychotropních látek.

Certifikace odborné způsobilosti služby pro uživatele omamných a psychotropních látek je posouzení a formální uznání, že služba odpovídá stanoveným kritériím a komplexnosti (standardům). Na počátku června roku 2013, byla z pověření MŠMT pod Národním ústavem pro vzdělávání spuštěna činnost Pracoviště pro certifikace. Jeho úkolem je zprostředkovávat certifikační proces poskytovatelům programů školské primární prevence zahrnující všechny oblasti rizikového chování.²⁰

1. Certifikace odborné způsobilosti poskytovatelů primární prevence užívání návykových látek, (dále jen „PPUNL“²¹) je posouzení a formální

---

²⁰ Národní ústav pro vzdělávání, Weilova 1271/6, Praha 10, www.nuv.cz/vice/pracovište-pro-certifikace

²¹ Certifikační řád pro hodnocení odborné způsobilosti poskytovatelů programů primární

uznání, že program odpovídá stanoveným kritériím kvality a komplexnosti. Jde tedy o proces posouzení programu podle kritérií stanovených schválenými standardy a udělení či neudělení certifikátu o jejich naplnění. Proces certifikace odborné způsobilosti poskytovatelů PPUNL probíhá v souladu s českými verzemi platných evropských norem pro posuzování, certifikace a audit.

„Programy“ zde chápeme jako programy specifické primární prevence užívání návykových látek, přičemž za ně považujeme takové aktivity a programy, které jsou úzce zaměřeny právě na oblast užívání a uživatelů návykových látek a rizika s tím spojená. Programy specifické primární prevence užívání návykových látek se vyznačují třemi hlavními charakteristikami:

a) přímým a explicitně vyjádřeným vztahem k oblasti užívání a uživatelů návykových látek a tématům s tím spojeným,

b) jasnou časovou a prostorovou ohraničeností realizace (na ose: zmapování potřeb, plán programu a jeho příprava, provedení a zhodnocení programu a jeho návaznost),

c) zacílením na jasně ohraničenou a definovanou cílovou skupinu a s tím souvisejícím zdůvodněním matchingu (tj. přiřazováním určité skupiny či jednotlivce k danému typu programu odpovídajícímu potřebám a problémům cílové skupiny).

2. Certifikát odborné způsobilosti lze udělit programu, o jehož certifikaci organizace poskytující tento program požádá. Pokud organizace poskytuje více druhů programů a žádá o certifikaci pouze jednoho z nich, je nutné, aby daný program byl od ostatních jasně a zřetelně oddělen organizačně, provozně a finančně (tj. aby byl samostatně hodnotitelný).

3. Základní cíle certifikací:

- (1) hospodárné financování služeb z veřejných prostředků,
- (2) zajištění a zvyšování kvality programů PPUNL,
- (3) zefektivnění sítě poskytovatelů programů PPUNL,

(4) začlenění programů PPUNL do širšího systému preventivního působení.

4. Základní principy:

(1) dobrovolnost (certifikace není povinná, organizace o ní sama žádá a podílí se na hrazení s ní souvisejících nákladů v poměru stanoveném MŠMT),

(2) transparentnost certifikačního procesu,

(3) nezávislé šetření,

(4) používání odborně definovaných, obecně akceptovaných kritérií (standardů) pro hodnocení, schválených MŠMT a **Radou vlády pro koordinaci protidrogové politiky** (dále jen **RVKPP**).

5. Význam a dopady

(1) Získání certifikátu odborné způsobilosti bude jednou z podmínek pro poskytnutí finančních prostředků ze státního rozpočtu (dotace), avšak nezakládá nárok na jejich přidělení.

(2) Certifikát odborné způsobilosti

a) **uděluje** ministr školství mládeže a tělovýchovy na základě stanoviska Agentury pro certifikace (dále „Agentura“),

b) **odebírá** ministr školství mládeže a tělovýchovy na základě zjištění vážných nedostatků, které by se neslučovaly s požadavky dle Standardů na kvalitu služeb u poskytovaného programu.

Cílem vzniku minimálních preventivních programů primární protidrogové prevence bylo začlenění prevence do vzdělávání žáků a do života škol a školských zařízení. V roce 2000 byl schválen Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže, s platností od 1. 1. 2001.

2.1 Úloha nestátních a nevládních organizací v protidrogové politice

Historie zapojení nestátních organizací

Nevládní organizace hrají velmi důležitou úlohu v propagování prevence zneužívání drog v osvětě a uvědomování si rizik a v neposlední řadě i v informování obyvatelstva. Nevládní organizace mohou informovat rodiče, představitele církví a občanů, zástupce různých profesí a firem, kteří mají nejbližší k potencionálním uživatelům omamných látek a mají tak možnost již v samém zárodku bránit drog zabránit.

Jak roste počet skupin a jednotlivců zapojených do preventivních aktivit, mění se počet a okruh posluchačů. Je tak šance, že se informace dostanou i k těm, kterým se doposud vyhýbaly, nebo kteří se o ně nezajímali. Informace se tak dostávají ke stále většímu počtu lidí.

Tyto možnosti nevládních nestátních organizací si uvědomovala řada odborníků po roce 1989, kdy vznikl prostor pro jejich aktivity. Strategie léčby a redukce poptávky byla na počátku 90. let vytvářena na podkladě neúplných a často lokálně odlišných poznatků pracovníků léčebně-kontaktních center, protože ještě neexistovala epidemiologická šetření o počtu a regionálním výskytu toxikomanů. Navíc se po roce rozpadl systém poraden AT: část z nich zanikla, privatizovala se, zaměřila svoji činnost na jiné oblasti nebo prostě odmítala spolupracovat s centrem. V průběhu 90. let vznikla nebo se profilovala některá pracoviště, která se zabývala léčbou drogových závislostí a protidrogovou prevencí – ať už teoreticky a metodicky, nebo praktickou a organizační činností. Příznačné bylo a je, že ani dnes není možné provést jejich úplný výčet. Řada sdružení a nadací vznikala živelně a ústřední orgány se o nich dozvídaly se značným zpožděním. Byla to daň existujícímu stavu, kdy koncepční přístup, zejména k preventivním drogovým aktivitám, ať již v oblasti přístupů a managementu, tak i vlastního obsahu, učinil jenom několik nesmělých krůčků vpřed. Českým specifíkem bylo, že již od počátku 90. let hlavní aktivity v oblasti léčby a prevence drogových závislostí převzaly namísto státních institucí iniciativnější nevládní organizace. Lví podíl na tom

měla i existující situace ve zdravotnictví, jež donutila řadu vynikajících protidrogových specialistů odejít od soukromého sektoru. Po transformaci státního Střediska pro drogové závislosti, které pracovalo od roku 1971, začíná poskytovat své služby nadace DROP IN²². Velkou výhodou nevládních iniciativ byla skutečnost, že všeobecně požívaly mezi toxikomany vyšší důvěru než oficiální státní instituce tohoto typu. To platí i v případě nízkoprahových kontaktních center.

Nevládní organizace mohou fungovat jako velice účinný nástroj drogové léčby a prevence, v žádném případě však nemohou suplovat zastřešující úlohu státu. Protidrogová prevence by měla být založena ve společnosti. V praxi to znamená dobrou spolupráci různých složek, jež mají zájem na tom, aby se problémům s návykovými látkami v maximální míře předcházelo. Takto založená prevence sahá od vlády a parlamentu přes politické strany a vlivné osobnosti, místní samosprávy, zdravotnická zařízení, pojišťovny, veřejné sdělovací prostředky, výrobní podniky, zájmové organizace, nejrůznější nevládní organizace a desítky dalších společenských seskupení až po skupiny vrstevníků.

Nevládní iniciativy mohou fungovat jako účinný článek této struktury, v žádném případě však není v jejich silách obstarávat servis v celém jejím rozsahu a nezbytné masovosti. Zde je koncepční úloha státu nezastupitelná.

Vážná chyba státní protidrogové politiky první poloviny 90. let byla v tom, že svůj zájem převážně zaměřila na poměrně úzký okruh několika nevládních institucí a nebyla schopná dobudovat skutečně funkční celorepublikovou síť, která by propojila a harmonizovala činnost jak státních, tak nestátních center. Stát nedokázal v tomto období nejen vytvořit a prosadit jasnou koncepci a systém realizace protidrogových akcí a programů, ale ani mechanismy rozdělování a účinné kontroly využívání finančních prostředků přidělených na tyto programy.

V České republice existují stovky zařízení poskytujících služby v oblasti protidrogové prevence, léčby a resocializace. Osmdesát procent veškeré péče

---

²² K. Kalina, (2003), „Drogy a drogové závislosti“. Str. 155-157 Praha: Úřad vlády ČR

v této oblasti zajišťují neziskové organizace. Některé důležité typy služeb zajišťují nestátní neziskové organizace (dále NNO) dokonce výhradně. Nestátní sektor je tak nejen klíčovým poskytovatelem služeb, ale také důležitou součástí protidrogové politiky.

Ministerstva, podle své působnosti, podporovala činnost nestátních organizací a zařízení působících v oblasti prevence a léčby uživatelů drog. Stěžejní úkoly resortů stanovené Konceptí pro rok 1998 - definovat "Minimální léčebnou síť" a zavést systém akreditací a licencí s cílem systémově zabezpečit nezbytné programy prevence a léčby zajišťované nestátními organizacemi - splněny nebyly. Každoročně se tak desítky preventivních a léčebných programů ocitají na pokraji zániku.

Protidrogová politika je v resortu MPSV řešena v systému poskytování sociálních služeb zaměřených na řešení sociálních problémů souvisejících s užíváním drog. Hlavním cílem reformy sociálních služeb je zvyšovat kvalitu sociálních služeb a jejich dostupnost na základě analýzy potřeb, definování jejich obsahu, stanovení standardů kvality a finančních možností státu.

Reforma sociálních služeb má ve svém důsledku klientovi zajistit sociální služby, které mu umožní plnohodnotný a samostatný život. Nezastupitelnou roli v těchto snahách hrají nestátní neziskové organizace, které nejsou pouze doplňkovým faktorem, ale poskytují různé typy profesionálních sociálních služeb pro specifické cílové skupiny obyvatel. Zvláště patrné to pak je v oblasti služeb resocializace a následné péče, kde provozují služby, které stát nezabezpečuje nebo jen v omezené míře.

Proto také MPSV ve své základní koncepci resocializace a následné péče v protidrogové prevenci s poskytovateli z nestátního neziskového sektoru počítá jako s klíčovým nositelem těchto typů služeb. NNO společně se státními organizacemi pak vytváří komplexní systém sociálních služeb, který dává klientům možnost výběru ze spektra nabídek podle jejich individuálních potřeb a požadavků²³.

---

²³ K. Kalina a kolektiv, 2003, Drogy a drogové závislosti. Mezioborový přístup., Praha: Úřad vlády ČR

2.1.1 Asociace nestátních organizací

Zastřešující organizace A.N.O.²⁴ (Asociace nestátních organizací zabývajících se prevencí a léčbou drogových závislostí) sdružuje na 40 zásadních poskytovatelů služeb v oblasti prevence drogových závislostí. A.N.O. zastřešuje klíčové profesní nestátní neziskové organizace v oblasti péče o osoby ohrožené drogovou závislostí a je partnerem státním institucím a místní samosprávě při plánování a realizaci protidrogové politiky²⁵.

V roce 1999 v rámci projektu Phare Technical Assistance se uskutečnila II. Národní Konference A.N.O. na téma „Harm Reductin v praxi“, která umožnila vznik první odborné sekce. Mezi další důležité aktivity patřila realizace vzdělávacích projektů „Vzdělávání v oblasti následné péče“ a „Mezioborové vzdělávání v problematice drog“; zmapování existujících poskytovatelů služeb Harm Reduction a vytvoření „Czech Republic Harm Reduction network“ (sítě služeb HR).

V oblasti zabezpečování služeb poskytovaných NNO byly v roce 1999 zejména tyto nedostatky:

- nedostatečnost stávajícího systému financování, který neumožňoval efektivní a kontinuální finanční zabezpečení služeb NNO, tím komplikoval a v některých případech i ohrožoval kontinuitu péče:
  - absence účinného systému kontroly,
  - nerovný přístup NNO dle typu k dotačním prostředkům,
  - odklon od používání dosud jednotného formuláře projektu, používaného v dotačním systému,
  - absence systému akreditací a licencí v oblasti léčby a resocializace,
  - nedostatečné definování a vytvoření minimální sítě služeb nezbytných pro udržení a dlouhodobé zabezpečení stávajícího systému,

---

²⁴ J. Presl, (1999), Usnesení A.N.O. 1999 – www.sananim.cz

²⁵ Kromě zmíněné spolupráce bylo posláním Asociace podílet se na vytváření dotačního, akreditačního a licenčního systému, na zvyšování profesní kvality služeb poskytovaných NNO a na rozvoji nestátního sektoru.

- nezavedení standardů poskytovaných služeb do praxe,
- nejednotností hodnocení efektivity poskytovaných služeb,
- absence atestačního vzdělávání pro nezdravotnické profese,
- nedostatečná spolupráce ze strany státní správy při snaze o uplatnění drogových intervencí v trestně právním systému,
- nedostatek programů pro specifické skupiny (mladiství, vězni, ženy).

V roce 2000 začalo docházet z pohledu nestátních neziskových organizací ke stabilizaci stávající sítě služeb.

Rozvoj sítě programů, ale i jednotlivých organizací byl poznamenán významným krácením finančních prostředků, ale i tím, že stávající síť svou kapacitou aktuální poptávku víceméně pokrývala. Nebylo tedy nutné zřizovat nová léčebná zařízení.

Do budoucna bylo proto nezbytné zaměřit se na rozvoj kvality a doplnění chybějících typů služeb. To bylo možné dosáhnout modifikacemi a specializací existujících programů. Stávající síť služeb byla mírně nehomogenní, s různou úrovní připravenosti poskytovat péči uživatelům drog. Nešlo pouze o provozní problémy způsobené stále nedořešeným systémem financování, ale také o požadavek pružně reagovat na rychle se měnící poptávku ze strany klientů.

Po zveřejnění schválených standardů léčebné péče se zařízení začala zabývat možnostmi jejich naplňování. Postupná plná profesionalizace týmů jednotlivých zařízení a vyrovnání programů by měla zajistit plynulý a zdárný průběh akreditací. Krokem k zásadnímu zlepšení spolupráce NNO byl vznik dalších odborných sekcí A.N.O. v průběhu roku 2000, ale především zlepšená komunikace mezi organizacemi, jež přispívala k urychlování současného procesu síťování služeb a propojování vhodných programů. Výsledkem zmíněného procesu bylo po vzniku sekce harm reduction (HR) v roce 1999 ustanovení sekce terapeutických komunit (TK) a sekce intenzivní ambulantní a následné péče A.N.O, které zahájily svoji činnost v roce 2000.

V oblasti koordinace se možnost spolupráce s institucemi státní správy v posledním roce prohloubila – zejména se sekretariátem MPK, MZ a MPSV.

Přesto je však nutné, aby se pozice nestátního sektoru jako partnera centrálních úřadů více upevnila a formalizovala.

V jednotlivých regionech byla situace rozdílná a v roce 1999 se v obecné rovině nepodařilo navázat komunikaci mezi státními a nestátními subjekty v plné míře. Důvodem byly zejména nejasnosti ve změnách územního uspořádání.

Na místní úrovni bylo možné sledovat situaci dobře zabezpečené realizace protidrogové politiky až po rozhodnutí, která potřeby regionu neodrážela.

Podle Národní strategie protidrogové politiky na období 2010 až 2018 budou i nadále klíčovými odbornými partnery institucí veřejné správy pro otázky protidrogové politiky na všech úrovních odborné společnosti a nestátní neziskové organizace. Dvě nejvýznamnější organizace v ČR jsou Společnost pro návykové nemoci České lékařské společnosti J. E. Purkyně a již uvedená A.N.O. - Asociace nestátních organizací zabývajících se prevencí a léčbou drogových závislostí. Ty se ve spolupráci s orgány veřejné správy podílejí zejména na plánování a realizaci opatření a aktivit protidrogové politiky, na jejich vyhodnocování a na zvyšování kvality a efektivity jimi provozovaných služeb, jež jsou finančně zajišťovány z veřejných zdrojů.

Aby byla záruka kvality a efektivity co nejvyšší, byl zaveden již popsany systém certifikace, na jehož přípravě se A.N.O. rovněž podílela. Nestátní organizace současně provozují jednotlivé služby prevence, léčby a resocializace a snižování rizik spojených s užíváním drog, jež tvoří komplexní systém nabídky pomoci různým cílovým skupinám ohroženým užíváním všech typů drog a služeb pro ně. Vláda zaručuje státním i nestátním poskytovatelům služeb při přípravě a realizaci opatření protidrogové politiky rovný a partnerský přístup vůči nim.

2.1.2 Sananim

Možnost, jak nestátní organizace mohou poskytovat širokou škálu služeb, lze ukázat na činnosti občanského sdružení SANANIM, které je v současné

době největší nestátní organizací v ČR poskytující služby v oblasti péče a léčby závislostí na nealkoholových drogách. Bylo založeno ve spolupráci se Střediskem pro mládež Klíčov (SPM) již v roce 1990, jako jedna z prvních nestátních organizací zabývajících se problematikou závislostí na nealkoholových drogách. Roku 1991 zakládá pomocí SPM Terapeutickou komunitu Němčice, jako zařízení pro dlouhodobou léčbu a resocializaci. Jednalo se o první zařízení tohoto typu v České republice a jeho vznik byl reakcí na naprostou absenci dlouhodobé terapeutické léčby. V následujícím roce byl SANANIM schopen reagovat na poptávku a nedostatek odborníků a v oblasti drogových závislostí rozšířit program sdružení o spolupráci na programech primární prevence. Schopnost rychle reagovat na vzniklou situaci se ukázala v roce 1993. Vzhledem k situaci a dramatickému vývoji drogové scény, a to zejména na území hl. města Prahy, bylo počátkem května přirozenou reakcí otevření Kontaktního centra pro mladé lidi v krizi a ohrožené drogou v MČ Praha 7²⁶. V roce 1994 vzniká samostatný projekt terénních programů (street workerů), který vznikl jako reakce na potřebu kontaktu se skrytou drogovou scénou v Praze a stal se pilotní službou svého druhu v ČR (terciární prevence). Rok 1995. Sdružení Sananim zahájilo nový projekt pod názvem „ Terapeutická komunita Karlov“, určená pro střednědobou léčbu. V roce 1996 byla zahájena činnost doléčovacího centra s chráněným bydlením, zaměřená na následnou péči, resocializaci a prevenci relapsu. Došlo tak k oddělení psychoterapeutické činnosti kontaktního centra a vznikl projekt „Denní stacionář“, který slouží jako ambulantní zařízení pro léčbu drogových závislostí. V roce 1997 zahájilo kontaktní centrum první program svého druhu v ČR ve Vazební věznici Ruzyně. Rok 1998 byl ve znamení zahájení provozu Terapeutické komunity Karlov, jejíž výstavba byla zahájena v roce 1995.

Dále byla otevřena Chráněná dílna Doléčovacího centra, jež znamenala novou kvalitu v oblasti léčby a doléčování. V roce 1999 byl zahájen provoz

---

²⁶ K - Centrum se od počátku profiluje jako nízkoprahové zařízení s důrazem na snižování rizik souvisejících s užíváním drog. I v následujících letech sdružení prokazovalo svoji životaschopnost včasnou a rychlou reakcí jak na změny na drogové scéně, tak i na potřeby pro osoby závislé a na jejich požadavky ohledně léčení a následné péče.

Drogového informačního centra. V roce 2000 byly přijaty první klientky závislé na drogách s dětmi. Vznikla první internetová poradna pro drogově závislé. V roce 2001 byl rozšířen program pro matky s dětmi. Rok 2002 - rozšíření programů o program pro rómské uživatele drog. V roce 2003 bylo dáno do provozu centrum poskytující specializované ambulantní služby (dále jen CADAS). Vznikl nový informační server www.odrogach.cz. Doléčovací centrum nabídlo i chráněné bydlení pro matky s dětmi. V roce 2004 byl zahájen pilotní program „ Poradna pro rodiče a program pro rusky mluvící cizince v oblasti terénní práce. Rok 2005 - založení sociální firmy Sananim Charity services s.r.o., otevření Café Therapy, zahájení činnosti sociální a pracovní agentury. Rok 2006. Vznik centra pro osoby v konfliktu se zákonem. Rok 2007 - certifikace ediční činnosti v oblasti primární prevence a vzdělávací programy v oblasti specifické primární prevence. Rok 2009 - zřízení Centra pro práci a stabilizaci uživatelů drog s certifikací²⁷.

Cílem Sananimu je:

- poskytování profesionální pomoci a léčby osobám ohroženým drogovou závislostí a provoz sítě programů a služeb, vytvářejících komplexní systém prevence a léčby drogových závislostí,
- profesionalizace poskytovaných služeb a rozvoj systému v oblasti poskytování specifických služeb,
- rozvoj spolupráce na místní i centrální úrovni při plánování a realizaci protidrogové politiky, včetně rozvoje zahraniční spolupráce a změny pohledu veřejnosti na problematiku drogových závislostí,
- vzdělávání laiků a profesionálů v oblasti drogových závislostí.

---

²⁷ <http://sananim.cz/o-nas/historie.html>

Za klíčovou otázku přežití i dalšího rozvoje považuje SANANIM i nadále velmi úzkou spolupráci se státním sektorem a samosprávou a rozvoj svých zahraničních aktivit²⁸.

2.2 Protidrogová politika 2010 – 2018

Národní strategie protidrogové politiky na období 2010 - 2018

Tato strategie navazuje na Národní strategii protidrogové politiky na období 2005–2009 a staví na analýze současného stavu ve věcech drog v předcházejících letech.

Dále se vláda svou protidrogovou politikou hlásí k mezinárodním úmluvám OSN o drogách, k politické deklaraci o základních principech snižování poptávky po drogách zvláštního zasedání Valného shromáždění OSN z června 1998, k Amsterdamské úmluvě Evropského společenství, k závěrům Dublinské konference o podobě budoucí protidrogové strategie EU – *Cesta vpřed* z května 2004 a k programu Světové zdravotnické organizace *Zdraví pro všechny v 21. století*.

Současná česká protidrogová politika a systém její koordinace jsou orgány Evropské unie hodnoceny jako příklad dobré praxe, přesto je v nich dostatek prostoru ke zlepšení. Plnění úkolů Národní strategie protidrogové politiky 2005–2009 přispělo k dosažení konkrétních úspěchů, ale řada nepříznivých a znepokojivých trendů přetrvává.

Proto vláda připravila a schválila tuto strategii s cílem aktivně zapojit co nejširší část naší společnosti do činností, které směřují ke zlepšení situace u užívání všech typů drog. Na její přípravě se podílelo více než šedesát odborníků z resortů a dalších centrálních institucí, z krajů i ze státních a nestátních

---

²⁸ Odborníci sdružení se aktivně podílejí na spolupráci s Radou vlády pro koordinaci protidrogové politiky Úřadu vlády ČR, ministerstvem zdravotnictví, ministerstvem práce a sociálních věcí a některými dalšími orgány a organizacemi státní správy. V odborné oblasti se zaměstnanci sdružení aktivně podílejí na činnosti různých profesních subjektů, např. Společnosti pro návykové nemoci ČLS JEP, Asociace terénních pracovníků, České Asociace Streetwork aj.. Sdružení také samo nebo ve spolupráci s jinými subjekty pořádá řadu vzdělávacích aktivit a poskytuje odborné stáže.

poskytovatelů služeb. Je tedy konsensuálním výstupem práce zástupců veřejné správy na centrální a krajské úrovni, jakož i představitelů odborné obce.

Národní strategie protidrogové politiky 2010–2018 aktualizuje předcházející strategie v souladu se současným stavem vědeckého poznání o fenoménu užívání drog, o jeho důsledcích a o účinných řešeních s ním souvisejících problémů.

Její hlavní funkce jsou:

- vytyčit základní principy a cíle a stanovit priority národní protidrogové politiky ČR pro všechny články veřejné správy a občanské společnosti,
- vymezit institucionální a organizační rámec protidrogové politiky i odpovědnosti a kompetence všech hlavních článků veřejné správy v ní,
- nabídnout institucím a organizacím zapojeným do realizace národní protidrogové politiky, aby si našly své místo a roli při naplňování protidrogové strategie,
- propojovat veřejnou správu, státní i nestátní, dobrovolnické i svépomocné organizace na všech úrovních realizace protidrogové politiky,
- pro potřeby spolupráce na národní i na mezinárodní úrovni informovat o podobě, cílech a o prioritách směřování národní protidrogové politiky ČR.

2.3 Základní východiska strategie protidrogové politiky 2010 - 2018

Jako účinnou strategií směřující k řešení problémů spojených s užíváním drog uznává vláda ČR přístup, který je postavený na komplexním, výzkumem podloženém a vyváženém uplatňování tří základních strategií moderní protidrogové politiky. Tyto strategie jsou vzájemně nezastupitelné a doplňují se. **Jedná se o:**

1. snižování nabídky drog (kontrola prodeje a distribuce legálních a potlačování nezákonné distribuce ilegálních drog),

2. snižování poptávky po drogách (primární prevence, léčba a resocializace uživatelů) a snižování rizik s jejich užíváním spojených (harm reduction).

Protidrogovou politiku České republiky proto budou i nadále tvořit čtyři základní pilíře – primární prevence, léčba a resocializace, snižování rizik a dostupnosti drog.

2.3.1 Role a odpovědnost věcně příslušných resortů

Za realizaci opatření, která vyplývají z protidrogové strategie vlády, nese na centrální úrovni odpovědnost věcně příslušný ministr:

Ministerstva zdravotnictví, Ministerstva práce a sociálních věcí, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstva vnitra, Ministerstva spravedlnosti, Ministerstva obrany, Ministerstva zahraničních věcí, Ministerstva financí, Ministerstva zemědělství, a na místní úrovni statutární zástupce příslušného úřadu.

System koordinace české protidrogové politiky na národní, krajské a místní úrovni

1) Vláda ČR, rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky (RVKPP), sekretariát RVKPP a národní monitorovací středisko, poradní výbor pro sběr dat, certifikační výbor, dotační výbor zástupců rezortů a výbor zástupců regionů.

2) Národní strategie - akční plány realizace národní strategie, výroční zpráva o stavu ve věcech drog v ČR.

3) Krajské strategie, plány, výroční zpráva o realizaci protidrogové politiky kraje, místní plány protidrogové politiky obcí, zprávy o realizaci drogové politiky, krajské úřady - krajské protidrogové koordinátory, protidrogové komise, pracovní skupiny.

4) Obecní úřady - místní protidrogové koordinátory, resp. kontaktní pracovníci pro otázky ve věcech drog²⁹.

---

²⁹ Zaostřeno na drogy 2, str. 9, Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti

3. Úloha a náplň pedagogicko psychologického poradenství na základních školách v oblasti drogové problematiky

Pedagogicko psychologická poradna

System pedagogicko-psychologického poradenství tvoří v ČR školská poradenská zařízení (tj. pedagogicko-psychologické poradny a speciálně pedagogická centra) a školní poradenská pracoviště³⁰.

Pedagogicko psychologická poradna (dále jen PPP), je zřizována v přenesené působnosti krajem a spadá do resortu školství. Tato organizace byla zřízena za účelem komplexní péče o zdravý psychický a sociální vývoj dětí a žáků v procesu výchovy a vzdělávání, je součástí výchovně vzdělávací soustavy.

Předmětem činnosti organizace je poskytování informační, diagnostické, poradenské a metodické činnosti v souladu s právními předpisy, zejména zákonem č. 76/1978 Sb., o školských zařízeních ve znění pozdějších předpisů a příslušnými prováděcími právními předpisy³¹. Pedagogicko psychologické poradenství je určeno dětem nebo mladým lidem, kteří mají potíže se školou, rodinou, se sebou samým.

Takové potíže se mohou někdy týkat osvojování učiva nebo pracovního tempa, volby střední školy, či povolání. Ale může jít také o celou řadu situací, v nichž těžiště potíží může souviset s rodinou, či skupinou vrstevníků. Zabývají se též sociálně nežádoucími jevy a terapeutickými programy.

---

³⁰ Tato zařízení jsou zřizována dle §116 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

³¹ Jejich základním posláním je tedy poskytovat pomoc (psychologickou, psychoterapeutickou, speciálně pedagogickou, metodickou, primární prevenci sociálně- patologických jevů), dětem ve věku 0-18 let a jejich rodičům a učitelům všech typů škol (výukové potíže, šikana, drogy, agresivita, specifické poruchy učení, psychosomatická onemocnění, rozvodové situace atd.).

Klientem pedagogicko psychologické poradny se tedy může stát člověk od 3 do 18 let. Na základě doporučení PPP je volena nebo upravována vzdělávací cesta žáků. Při vedení dětí a žáků PPP aktivně ovlivňují proces přijímání a upevňování poznatků, postojů a hodnotové orientace (volba vhodného učebního stylu, rodinná terapie apod.). Poskytují kariérové poradenství, participují na činnostech v oblasti prevence rizikového chování u dětí a mládeže, napomáhají při rozvoji pedagogicko-psychologických kompetencí učitelů³².

Pedagogickými pracovníky PPP jsou psychologové a speciální pedagogové, kromě nich se na odborných činnostech podílejí také sociální pracovníci. Činnost PPP se uskutečňuje zejména ambulantně a návštěvami pracovníků ve školách a školských zařízeních.

Úloha a náplň pedagogicko psychologického poradenství nejen na ZŠ a SŠ spočívá:

- V působení na školách všech typů: spolupráce se školními metodiky prevence -koordinace nebo provádění programů v rámci primární prevence sociálně nežádoucích jevů.
- PPP zajišťuje komplexní koordinaci v těsné spolupráci se školními metodiky prevence v rámci komplexních programů prevence sociálně-patologických jevů ve všech školských zařízeních.
- Náplň spolupráce školního metodika prevence s PPP, určuje Vyhláška č. 72/2005 Sb., v § 7, o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních³³.

---

³² Poradenské služby poskytují také střediska výchovné péče (SVP). Ta však zatím nemají status školského poradenského zařízení - jsou součástí zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, která jsou vymezena *zákonem č. 109/2002 Sb. o výkonu o ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů*.

³³ Jakožto školská poradenská zařízení jsou PPP zřizovány podle § 116 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších změn. Podrobně jsou pak vymezeny ve vyhlášce č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních.

3.1 Standardní činnost metodika prevence

- 1) Koordinace tvorby a kontrola realizace preventivního programu školy.
- 2) Koordinace a participace na realizaci aktivit školy zaměřených na prevenci záškoláctví, závislostí, násilí, vandalismu, sexuálního zneužívání, zneužívání sektami, kriminálního chování, rizikových projevů sebepoškozování a dalších sociálně patologických jevů.
- 3) Metodické vedení činnosti pedagogických pracovníků školy v oblasti prevence sociálně patologických jevů (vyhledávání problémových projevů chování, preventivní práce s třídními kolektivy apod.).
- 4) Koordinace vzdělávání pedagogických pracovníků školy v oblasti prevence sociálně patologických jevů.
- 5) Koordinace přípravy a realizace aktivit zaměřených na zapojování multikulturních prvků do vzdělávacího procesu a na integraci žáků/cizinců; prioritou v rámci tohoto procesu je prevence rasismu, xenofobie a dalších jevů, které souvisí s otázkou přijímání kulturní a etnické odlišnosti.
- 6) Koordinace spolupráce školy s orgány státní správy a samosprávy, které mají v kompetenci problematiku prevence sociálně patologických jevů, s metodikem preventivních aktivit v poradně a s odbornými pracovišti (poradenskými, terapeutickými, preventivními, krizovými, a dalšími zařízeními a institucemi), které působí v oblasti prevence sociálně patologických jevů.
- 7) Kontaktování odpovídajícího odborného pracoviště a participace na intervenci a následné péči v případě akutního výskytu sociálně patologických jevů.
- 8) Shromažďování odborných zpráv a informací o žácích v poradenské péči specializovaných poradenských zařízení v rámci prevence sociálně patologických jevů v souladu s předpisy o ochraně osobních údajů.

9) Vedení písemných záznamů umožňujících doložit rozsah a obsah činnosti školního metodika prevence, navržená a realizovaná opatření³⁴.

3.2 Informační činnosti

1) Zajišťování a předávání odborných informací o problematice sociálně patologických jevů, o nabídkách programů a projektů, o metodách a formách specifické primární prevence pedagogickým pracovníkům školy.

2) Prezentace výsledků preventivní práce školy, získávání nových odborných informací a zkušeností.

3) Vedení a průběžné aktualizování databáze spolupracovníků školy pro oblast prevence sociálně patologických jevů (orgány státní správy a samosprávy, střediska výchovné péče, poradny, zdravotnická zařízení, Policie ČR, orgány sociální péče, nestátní organizace působící v oblasti prevence, centra krizové intervence a další zařízení, instituce i jednotliví odborníci).

3.3 Poradenské činnosti

1) Vyhledávání a orientační šetření žáků s rizikem, či projevy sociálně patologického chování; poskytování poradenských služeb těmto žákům a jejich zákonným zástupcům, případně zajišťování péče odpovídajícího odborného pracoviště (ve spolupráci s třídními učiteli).

2) Spolupráce s třídními učiteli při zachycování varovných signálů spojených s možností rozvoje sociálně patologických jevů u jednotlivých žáků a tříd a participace na sledování úrovně rizikových faktorů, které jsou významné pro rozvoj sociálně patologických jevů ve škole.

---

³⁴ Kvalifikační standardy školního metodika prevence jako i dalších poradenských pracovníků jsou specifikovány zákonem č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů.

3) Příprava podmínek pro integraci žáků se specifickými poruchami chování ve škole a koordinace poskytování poradenských a preventivních služeb těmto žákům školou a specializovanými školskými zařízeními³⁵.

Metodické pokyny resortu školství, mládeže a tělovýchovy pro oblast prevence vymezují a charakterizují:

Primární prevenci sociálně patologických (nežádoucích) jevů u dětí a mládeže:

- a) vymezují škálu sociálně patologických (nežádoucích) jevů,
- b) definují minimální preventivní program (MPP),
- c) stanovují kompetence jednotlivých institucí v systému primární prevence (tzn. jakou úlohu má v této oblasti MŠMT, odbor školství, krajský školský koordinátor, ředitel školského nebo poradenského zařízení, ředitel výchovného nebo diagnostického ústavu),
- d) vymezují kritéria pro výběr programu (to je v případě, že si škola pro realizaci programu MPP vybírá subjekt mimo školu).

Jako příklad naplnění metodických pokynů MŠMT v oblasti primární prevence, uvádím komplexní program prevence kriminality pod názvem „*Malá policejní akademie*“, kde koordinace a participace Pedagogicko psychologické poradny, Národní protidrogovou centrálou Policie ČR a metodiky prevence na základních školách realizovala program protidrogové prevence a sociálně nežádoucích jevů, zaměřených na prevenci záškoláctví, závislostí na drogách, násilí, vandalismu, sexuálního zneužívání, zneužívání sektami, kriminálního chování, rizikových projevů sebepoškozování a dalších sociálně patologických jevů³⁶.

---

³⁵ Příprava podmínek pro integraci žáků se specifickými poruchami chování ve škole a koordinace poskytování poradenských a preventivních služeb těmto žákům školou a specializovanými školskými zařízeními. (MŠMT, Vyhláška 72/2005 Sb., MŠMT, Věstník 2005)

³⁶ MŠMT: *Věstník z července 2005* - Koncepce poradenských služeb poskytovaných ve škole (č.j. 27 317/2004-24)

4. Primární prevence prováděná Městskou policií hl. m. Prahy

Primární prevenci kriminality v hl. m. Praze uskutečňuje i Městská policie hl. m. Prahy. Realizace probíhá Oddělením prevence Městské policie hl. m. Prahy.

Stěžejní činnost odboru prevence zahrnuje přednášky a besedy na základních a středních školách, či školských zařízeních. Pro širokou veřejnost pak v prostorách zájmových sdružení, městských úřadů a pro seniory v klubech důchodců.

Záběr programů primární prevence je tedy od mateřských škol až po cílovou skupinu seniorů.

Struktura oddělení prevence Městské policie hl. m. Prahy

Oddělení prevence se základně dělí na dvě skupiny:

- 1) Skupina sociální prevence
- 2) Skupina situační prevence

Skupina sociální prevence se člení na tři tematicky specifické pracovní skupiny:

- 1) *Základy bezpečného chování*
- 2) *Bezpečné chování dětí a mládeže v silničním provozu*
- 3) *Základy první pomoci a protipožární prevence*

MŠMT: Vyhláška č. 72 ze dne 9. února 2005 o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních

MŠMT: Vyhláška č. 116 ze dne 15. dubna 2011, kterou se mění vyhláška č. 72/2005 Sb, o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních

Skupina situační prevence je rozdělena na tři specifické pracovní skupiny³⁷:

- 1) *Sociálně patologické jevy* (dále jen SPJ, nově sociálně nežádoucí jevy)
- 2) *Ochrana osob a majetku*
- 3) *Situační prevence*

Preventivní aktivity jsou především směřovány do přednáškové činnosti, kde se oba útvary zaměřují na své cílové skupiny s programy vypracovanými právě pro jejich potřeby. Snahou je rozšiřování primárních preventivních programů i do tak specifických ústavů jako je diagnostický ústav, kde jsou programy realizovány formou her a osvětlováním právních aspektů závadového chování, které prováděli klienti tohoto zařízení. Dalšími specifickými programy prevence jsou oslovovány dětské domovy a léčebná zařízení.

Byla a je zde snaha o vytváření programů pro skupiny dětí a mládeže s různými zdravotními handicapy, ale problémy se samotnou realizací byly a jsou značné.

Tyto problémy mnohdy pramení z toho, že si pedagogové na speciálních a praktických školách neuvědomují, že je nutné, abychom znali před uskutečněním takového programu specifika cílové skupiny (mentální úroveň, rozsah zdravotních handicapů, specifčnost problémů cílové skupiny apod.), a nepovažují za nutné se předem sejít, vše projednat a podílet se na přípravě kvalitního programu primární prevence. Dalším problémem je velká časová náročnost přípravy takového programu a v neposlední řadě nutnost dlouhodobější spolupráce, neb jednorázová přednáška mnoho neřeší. Více problémů a reálných situací z této oblasti popisují v kasuistikách.

Mezi další preventivní aktivity oddělení prevence patří mediální propagace prevence, a to jak v tisku, rozhlasu, či televizi, vydávání letáků a brožur s problematikou, která se zaměřuje na předcházení sociálně nežádoucím jevům.

---

³⁷ <http://www.mppraha.cz/prevence/>

Na protidrogovou prevenci na základních školách je přímo zaměřeno oddělení situační prevence, konkrétně skupina sociálně nežádoucích jevů (nabízené programy v příloze C).

Tato skupina má obdobnou nabídku tématických programů jako Policie ČR, v rámci programu s názvem „Malá policejní akademie“, (příloha A), který byl schválen jako vhodný pro žáky základních škol a to MŠMT ČR.

O tyto nabízené programy, je ze strany základních škol tak velký zájem, že se objednávají až na rok dopředu. Zpětná vazba od ředitelů jednotlivých škol, po absolvování tohoto programu jejich žáky je velmi pozitivní. Je ale pravdou, že dlouhodobá spolupráce s sebou přináší i problémy v podobě nezájmu školy o prováděné preventivní programy. Více o této problematice v popsáných případech z praxe, v praktické části této práce. Programy Národní protidrogové centrály Policie ČR, jsou prováděny na základě dlouhodobé spolupráce a písemného zmocnění (viz příloha E, zmocnění NPC PČR). V příloze A, je popsán přesný obsah nabízených programů, pro jednotlivé ročníky základních škol.

4.1 Protidrogový program primární prevence, Národní protidrogové centrály Policie ČR, projekt Malá policejní akademie

Ve Výroční zprávě České školní inspekce v roce 2006 konstatuje školní inspektorka Mgr. Neumannová, shodně s několika minulými léty, nárůst projevů agresivního chování žáků a šikany v základních školách.

„Během inspekční činnosti jsem se na některých školách setkala s projektem Malá policejní akademie. Jeho cílem je smysluplná prevence sociálně patologických jevů. Měla jsem možnost hospitovat v hodinách, kde projekt probíhal, seznámila jsem se s pracovními sešity žáků, hovořila s učiteli, žáky i lektorkami.

Kromě toho jsem se po dva roky velmi ráda účastnila slavnostního vyhlášení a hodnocení výsledků práce žáků zapojených do projektu.

Všechna setkání s tvůrci a realizátory Malé policejní akademie pro mě byla pozitivní a inspirující zkušeností nejen pro zaujatý a nadšený přístup těchto lidí, ale cením si i jejich profesionálního vhledu do oblastí didaktiky, pedagogiky a vývojové psychologie. Bez toho celý projekt mohl zůstat v pouhé rovině suchých deklarací, či povrchního seznámení žáků s problematikou. Svět a společnost se dynamicky rozvíjejí a rychle mění způsob vyučování, který byl dobrý pro žáky před deseti, dvaceti, čtyřiceti lety, už nevyhovuje potřebám dnešních žáků. Současná společnost vyžaduje, aby vzdělávání žáků bylo pojímáno v souvislostech, s důrazem na smysluplnost toho, co si děti a mladí lidé ve škole osvojí, získají a mohou uplatnit v dalším životě.“

Na tyto skutečnosti reagoval nový školský zákon, který vstoupil v platnost 1.1.2005. Jako základní dokumenty vzdělávání vymezil tzv. rámcové vzdělávací programy. Mezi současné cíle vzdělávání patří, mimo jiné, učit žáky rozvíjet a chránit fyzické, duševní a sociální zdraví a být za ně odpovědný, vést žáky k toleranci a ohleduplnosti k jiným lidem. Základní škola by měla žáky vybavit souhrnem dovedností, znalostí, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti.

Projekt Malá policejní akademie vstoupil zcela v souladu s těmito záměry do škol už před pěti lety. Okruh témat seznamuje žáky s problémy a různými druhy nebezpečí, které přináší život na prahu 21. století a je výrazně zaměřen na jejich účinnou prevenci a řešení. Nezůstává jen u znalostí, osu projektu tvoří praktické vedení žáků k osvojení si potřebných dovedností bezpečného a zdravého životního stylu, uplatňování správných občanských postojů.

Projekt jako celek je zpracován tak, že se může stát organickou součástí školních vzdělávacích programů základních škol³⁸.

---

³⁸ Mgr. Ivana NEUMANNOVÁ, Česká školní inspekce, Bulletin NPC PČR č. 2/2006

4.2 Trestná činnost nezletilých mladistvých na území hl. m.

Prahy

Praha, hlavní město České republiky je v rámci EU 14. největší město a má podle Českého statistického úřadu 1. 247. 000 obyvatel. Velkou zajímavostí je, že do metropole dojíždí za studiem nebo zaměstnáním každodenně přes 200. 000 lidí, což je cca. 12% z celkového počtu obyvatel ČR.

Praha se rozkládá na 496 kilometrech čtverečních a má 22 správních obvodů, které spravují městské úřady.

I při naší práci lektorů, se na základních školách setkáváme s žáky, kteří dojíždějí z jiných regionů, nejčastěji ze Středočeského kraje. Tito žáci jsou mnohdy specifictí tím, že jsou odlišní od běžného průměru v kolektivu žáků. Tyto rozdíly jsou např. v sociálně – ekonomické oblasti, v pohledu na využití volného času, či stylem oblékání apod. U těchto žáků se mnohdy vyskytuje i problém integrace do skupiny.

Právě anonymní prostředí, kde mnozí pachatelé kriminality pouze dojíždějí do škol, či do zaměstnání, činí metropoli specifickou z hlediska nápadu trestné činnosti. Proto i problematika drog je zde specifická právě tím, že uživatelé drog nejsou z Prahy a byty si pro účely drogové závislosti, výroby, ale i narkoprotituce pronajímají.

Dalším faktorem, který je rizikový pro děti a mládež, která v hlavním městě trvale bydlí, anebo i dojíždí, je nepodnětné prostředí sídlištní zástavby, které nedává šanci velkému rozvoji dovedností v pozitivním slova smyslu. Proto asi nikoho nepřekvapí, že z policejních statistik vyplývá, že se v Praze při kontrolách ubytoven, nádraží, parků a nočních podniků najde mnoho osob hledaných policií pro trestnou činnost. Zde se také vytváří prostor sociálně nežádoucích jevů, prostor, pro vznik problematických skupin dětí a mládeže, protože se mohou dostat díky dospělým (rodiče, rodina, širší společnost, lokalita se zvýšeným nápadem trestné činnosti apod.), do kontaktu s drogou, prostitucí, násilím, nebo majetkovou trestnou činností.

Magistrát hl. m. Prahy provedl opakovaný výzkum veřejného mínění pod názvem „ Analýza pocitu bezpečí na území hl. m. Prahy“. Tento výzkum

byl naposledy realizován v roce 2009, kde bylo osloveno 3.600 respondentů a výsledek byl velmi zajímavý (viz tabulka 1 a 2 níže).

Za nejvíce ohrožující jevy, se kterými se lidé setkávají, označují drogovou scénu, spojenou s pouliční kriminalitou a kriminalitou v MHD.

Za rizikové skupiny obyvatelstva označili respondenti nepřizpůsobivé skupiny Romů, drogové dealery, bezdomovce a kriminální recidivisty.

Celkové výsledky výzkumu ukazují následující tabulky č. 1 a č. 2 ³⁹.

Tab. 1		Tab. 2	
Co považují Pražané za největší bezpečnostní riziko.		Kdo má největší vliv na pocit (ne)bezpečí Pražanů.	
Drogy	58%	Drogoví dealeri	63%
Kriminalita v MHD	58%	Drogově závislí	61%
Pouliční kriminalita	53%	Fašistické skupiny	58%
Bezdomovectví	51%	Nepřizpůsobiví Romové	57%
Žebráctví	46%	Kriminální recidivisté	53%
Nezaměstnanost	42%	Bezdomovci – cizinci	52%
Davové násilí	42%	Lidé z bývalého SSSR	50%
Alkoholismus	41%	Kriminalita mládeže	49%
Výherní hrací automaty	41%	Bezdomovci – občané ČR	49%
Kriminalita dětí	38%	Asijci	48%

Nejvíce se cítili být ohroženi majetkovou kriminalitou (kapesní krádeže), vloupání do bytů, sklepů, automobilů. Tuto kriminalitu přiřazovali respondenti často k uživatelům drog. Zajímavé na tomto výzkumu také bylo, že respondenti považovali drogové dealery a drogově závislé za nejrizikovější skupinu, která

---

³⁹ Zdroj: magistrátní Analýza pocitu bezpečí na území hl. m. Prahy, 3 600 respondentů, průzkum proběhl 14. až 31. 12. 2009.

páchá kriminalitu a bezprostředně je ohrožuje. Přitom bezdomovectví, nezaměstnanost, výherní hrací automaty, či alkoholismus nebrali jako fenomén závislosti, ale jako jednotlivý problém. Ze statistik kriminality mládeže však vyplývá, že významnou část této kriminality provádí mládež. Jsou to krádeže, loupeže, ublížení na zdraví apod. Statistické údaje Policejního prezidia ČR – KŘP hl. m. Prahy každoročně vykazují, že se na celkové kriminalitě podílejí i nezletilí a mladiství. Dokonce byl v posledních letech zaznamenán drobný nárůst kriminality dětí a mládeže. Proto také vznikl ucelený program primární prevence kriminality, prováděný na základních školách, věnující se eliminaci právě této kriminality, pod názvem „Malá policejní akademie“.

4.3 Prevence kriminality na území hlavního města Prahy, vykonávaná Policií ČR

Prioritou Policie ČR je komplexní řešení prevence kriminality na území hlavního města Prahy. Snahou a cílem je tvorba cíleně zaměřených a jasně strukturovaných programů a projektů, vedoucích k informačnímu propojení a integraci sociálních a krizových služeb.

Prevenici na území hlavního města Prahy realizuje krajské ředitelství policie hl. m. Prahy, prostřednictvím Preventivně informačního oddělení. Organizační struktura tohoto oddělení je rozdělena na dvě samostatné pracovní skupiny.

Pracovníci preventivně informační skupiny vychází při sestavování programů prevence, z potřeb veřejnosti, bezpečnostní situace příslušné lokality a možností policie (personální, ekonomické, atd.). Preventivní činnost informační skupiny je převážně informační, poradenská, prezentační, analytická, dokumentační, vzdělávací a osvětová.

Preventivně informační skupiny organizují a zabezpečují akce pro veřejnost prezentující profesionalitu a činnost policie, např. výstavy, soutěže, předváděcí akce a „dny s policií“, provoz poradenské místnosti a schránek důvěry policie, poradenskou a konzultační činnost z oblasti prevence kriminality a dopravní nehodovosti, tvorbu a distribuci preventivních

a informačních materiálů, tematické besedy a práci se specifickými a rizikovými skupinami obyvatelstva a spolupráci s nevládními organizacemi na úseku prevence kriminality.

Policie ČR se podílí na tvorbě a realizaci dílčích projektů prevence kriminality pořádaných orgány státní správy nebo samosprávy v regionu, do kterých je policie zapojena, rozvíjení pracovních kontaktů s orgány státní správy a samosprávy a ostatními subjekty, zejména s těmi, které jsou zapojeny do součinnostního programu prevence kriminality na místní úrovni, na aktivitách orgánů místní samosprávy, organizací, institucí a nevládních organizací působících na místní úrovni v oblasti prevence kriminality, nehodovosti a drogové závislosti, na spolupráci se službou kriminální policie a vyšetřování, zejména Policií České republiky, Národní protidrogovou centrálou služby, Kriminální policie a vyšetřování, subjekty zabývajícími se zabezpečovací technikou a pojišťovnictvím a jinými orgány, např. s poradním sborem pro situační prevenci kriminality⁴⁰.

Na úseku analytické a signalizační činnosti zabezpečují přijímání a realizaci vlastních preventivních, výchovných a informačních opatření, návrhy adekvátních preventivních opatření ve vybraných lokalitách s cílem omezit bezpečnostní rizika, vnitřní informační servis a monitoring zpráv pro potřeby policie, získávání, shromažďování a využívání materiálů obsahujících informace o prevenci kriminality, technické a další informace týkající se tematicky činnosti preventivně informačních skupin policie, vytváření a naplňování policejních rubrik v tisku a v elektronických médiích⁴¹.

---

⁴⁰ Strategie prevence kriminality MVČR 2012 – 2015, <http://www.mvcr.cz/clanek/programy-prevence-kriminality.aspx>

⁴¹ Strategie prevence kriminality MVČR 2012 – 2015, <http://www.mvcr.cz/clanek/programy-prevence-kriminality.aspx?q=Y2hudW09MTA%3d>

EMPIRICKÁ ČÁST

5. Příklady z praxe

V této části bakalářské práce jsou popisovány případy z praxe, kterou každodenně vykonávají lektoři prevence. Na Oddělení prevence Městské policie hl. m. Prahy, se snaží věnovat více pozornosti speciálním a praktickým školám. Jejich hlavní pracovní náplní je však lektorování programů primární prevence na základních a středních školách, diagnostických ústavech, dětských domovech, jiných školských zařízeních a v neposlední řadě mediální činnosti s regionálním, ale i celorepublikovým rozsahem.

Provádění primární prevence na školách je velmi důležitá činnost a pro lektory se stala se i jejich koníčkem, protože je lépe kriminalitě předcházet, než se setkávat s nezletilými pachateli trestné činnosti. I tato pracovní činnost má svá úskalí. Tato jsou na jednotlivých případech popsána.

Případ první: Specifické programy primární prevence vykonávané na MŠ, ZŠ a Gymnáziu pro sluchově postižené v Praze

Když zazvonil telefon na oddělení prevence Městské policie hl. m. Prahy byl lektor dotázán paní ředitelkou, zda by bylo možné řešit složitou situaci na této škole v oblasti drobných krádeží. Byla domluvena i osobní schůzka. Tato je vždy u těchto typů škol nesmírně důležitá, aby se připravil specifický program pro cílovou skupinu z hlediska jejich potřeb, aby přednášce rozuměli. Také je nutné domluvit podmínky realizace takového programu (technické možnosti školy, počet žáků, zázemí pro lektora apod.).

Přednášející připravil program ve formě power-pointové prezentace a šel ve smluvený datum a čas do této školy. Aby namotivoval svou novou kolegyni, vzal ji s sebou na náslech po přečtení dohody s vedením školy. První problém vznikl hned při samotné realizaci programu. Cílová skupina měla být se skupinou částečně slyšících. Ve skupině však náhle byli i zcela neslyšící.

Lektor požadoval překladatele do znakové řeči a místo vyhovění mu bylo řečeno, že to není jeho problém. Prý neslyšící umí dostatečně odezírat a přečtou si také vše z prezentace.

Druhý problém vyvstal přímo v průběhu přednášky, když ho přerušil pedagog. Požadoval, aby lektor příště nechodil oblečený jen v uniformě, bez výstroje. Výstrojí myslel střelnou zbraň, obušek, pouta apod. Prý potřebují především pořadně ukázat represivní stránku policie. Strážník ho upozornil, že do škol, jako lektor těžkooděnců nechodí a nikdy tak neučiní. Požádal ho, aby tyto případné požadavky sdělil po přednášce.

Ta proběhla bez tohoto incidentu úplně v pořádku, i když pochybnosti o pochopení obsahu u žáků zcela neslyšících měl lektor značnou. Žáci ocenili přednášku potleskem.

Po skončení přednášky, se tento pedagog snažil naznačit, že pokud nepřijde strážník příště v plné zbroji, tak nemá na této škole co pohledávat. Navíc i paní ředitelka změnila náhle svůj přístup. Ten se projevil tak, že když lektor potřeboval využít předem domluvené zázemí, aby se převlékl, vykávala ho na malinký záchodek s tím, že se tam může zamknout. Další program už se zde neuskutečnil.

Když se strážník-lektor zamýšlel nad příčinami toho, co se stalo, dospěl k názoru, že nesplnil očekávání pedagoga a paní ředitelky. Nejen, že není zákonné chodit do škol na přednášky s nabitou zbraní u pasu, ale také to, že do primární prevence vyhrožování, zastrašování a šokování dětí nepatří. Žáci v tomto případě s postižením sluchu, nebyli nikterak závadovými osobami.

Proč tedy škola chtěla přednášku? Na chodbě školy našel žák mobil a vrátil ho až po několika dnech majiteli. Vše pramenilo i z nedostatku právního vědomí, a to vše se v rámci přednášky vysvětlilo. Rozhodně se však lektor prevence nenechal natlačit do situace, jakou si přál tento pedagog. Příprava a úsilí bylo v tomto případě oceněno jen žáky. Primární prevence se zde již nikdy neuskutečnila.

Případ druhý: Základní škola Praha 5

Škola, kam jezdí preventisté už léta. Tato přednáška u žáků 8. třídy však byla ten den trochu jiná. Bylo to díky svědomité paní učitelce, vyučující dějepis, která před hodinou o přestávce lektorům sdělila, že neví, co má dělat.

Popsala následující příběh. Žák 8. třídy, kde byla tato pedagožka třídní učitelkou, již několik dní chodil mezi žáky nižších stupňů a násilím jim kreslil hákové kříže na ruce. Tito žáci si pochopitelně stěžovali. A tak paní učitelka zavolala zákonnému zástupci chlapce. Maminka však reagovala zcela neočekávaně. Požadovala důkazy, které byly pořízeny vyfocením. Ani to ji nevykolejilo. Prohlásila, „jako znalec v tomto oboru“, že to nejsou hákové kříže, protože mají špatné úhly. Maminka byla uklízečkou v jednom soukromém podniku. A chlapec dál chodil mezi spolužáky a násilím maloval na jejich těla hákové kříže. Do této situace přišli strážníci na preventivní přednášky. Paní učitelka také sdělila, že se pokoušela oslovit vedení školy, aby se celá věc řešila přes sociálně právní ochranu dětí, anebo přes místně kompetentní policii, ale o tom vedení školy nechtělo ani slyšet.

Domluvila se s lektory na tom, že přednášku zaměří operativně na toto téma a zároveň předají celou věc Policii ČR, aby neohrozili tuto paní učitelku v jejím zaměstnání.

A jak celá věc dopadla? Chlapec bylo 14 let (nebyl odsouzen), ale setkání s Policií ČR, OSPODEM a dalšími institucemi, přineslo pozitivní výsledek. Situace se již nikdy neopakovala. Dokonce chlapec přešel do péče otce a pod jeho vedením měl o rok později na vysvědčení skoro samé jedničky.

Statečnost paní učitelky byla mimořádná. Byla ochotna riskovat i své zaměstnání. Naproti tomu vedení školy odmítalo tento problém řešit, protože nechtělo být školou, kde jsou problémy s rasismem nebo xenofobií a zbytečně tak na sebe upozorňovat zřizovatele. Jiní kolegové lektori si mysleli, že si nás škola po tomto oznámení, již nepozve.

Opak byl pravdou. Spolupráce je daleko efektivnější. A jak bylo řečeno vedením školy: „Předvedli jste žákům, že zákony fungují i v praxi. A to je

velmi důležité pro jejich další život.“ Nakonec i vedení školy usoudilo, že bylo správné tyto nežádoucí jevy řešit.

Případ třetí: Základní škola, Praha 9

Na tuto základní školu jezdí lektoři prevence už dlouhá léta. Postupem času se však dočkali toho, že od vřelého přijetí ředitelkou školy, následně třídním učitelem, spadli do přijetí pedagogem, který měl službu na chodbě a tento rok je už čekal jen školník, který měl rozpis, jaké přednášky mají, a to i s patrem a číslem učebny. Na tomto „dokumentu“, měl postavené kafe, jehož obtisk se nesmazatelně dostal i na rozpis přednášek. Byla to velká ostuda školy, která si objednala přednášky.

Nikdo lektorům už nesdělil, na jaké problémy se mají zaměřit, co by škola potřebovala řešit a jak by mohli pomoci přednáškou pedagogům. Novinkou bylo i to, že se učitelé nedostavili ani do výuky a pojali to jako volnou hodinu. Využití přednášky v dalších mezipředmětových vztazích tedy žádné. O přestávce po první hodině lektor zašel za paní ředitelkou a požádal o nápravu. Jaké bylo jeho překvapení, když mu sdělila, že další hodinu má lektor její třídu, kde vyučuje matematiku a tím jí svou přednáškou překáží v její práci. Zeptal se zcela logicky, proč si tedy programy primární prevence objednávají. Odpověděla, že ze zákona musí konat primární prevenci a navíc jsou pro školu jako služba Městské policie hl. m. Prahy, zadarmo. Zeptal se tedy, že kdyby lektoři nebyli zadarmo, byli by pro školu vzácnější a byl by i jiný přístup? Odpověď paní ředitelky ho šokovala: „Ano, protože bych chtěla vidět kvalitu programu, za který zaplatíme jako škola“. V duchu si preventista říkal, že konat někdy dobré věci zadarmo je pro některé lidi bezcenné. Škoda.

Příklady z praxe nastiňují problémy z výkonu lektorské činnosti, při vykonávání programů primární prevence. Toho co bychom mohli sami změnit, je opravdu hodně a nepotřebujeme ani více peněžních prostředků na primární prevenci. Někdy by stačil zájem o danou problematiku, chuť a odvaha řešit situaci na škole, byť asi nebude zřizovatel školy nadšený, že se tam objevila např. šikana, krádeže, apod. Zametat problémy, jak se říká pod koberec, není východiskem, protože následně nemá smysl ani primární

prevence, když žáci sami vidí, že nějakému agresorovi jeho chování prochází. Také bylo v praxi zjištěno, že pedagogové mají od primární prevence vykonávanou Městskou policií hl. m. Prahy, anebo Policií ČR, jiná očekávání. Myslí si, že policisté a strážníci budou děti strašit, děsit a tím něčemu pozitivnímu přispějí. Snahou lektorů, je už při prvním kontaktu se školou jasně vymezovat, že nebudou přicházet do školy v roli „čertů“, kteří si zlobivé děti odnesou do pekla. Mnohdy je to však marné. Je však nutné přiznat, že i v řadách lektorů prevence máme velké rezervy, které je potřeba zlepšit. Jde o samotné vystupování lektora, kdy se dá obsah sdělit záživnou formou a kreativním způsobem. Tato pracovní činnost je důležitá, neb druhým může pomoci a dokonce je může i ochránit před trestnou činností, které by se mohli dopustit svou nevědomostí.

5.1 Výzkumné šetření

Výzkumné šetření navazuje svým obsahovým zaměřením na teoretickou část tím, že bylo zaměřeno na zjištění postojů a vnímání primární protidrogové prevence žáky základních škol v hl. m. Praze.

Cílem výzkumného šetření bakalářské práce je ověření, jak vnímají žáci na základních školách primární protidrogovou prevenci, vykonávanou státními i nestátními organizacemi, ale také jak hodnotí vykonávané cílené protidrogové programy primární prevence Policie ČR a Městské policie hl. m. Prahy. Výzkum měl za cíl ověřit, zda jsou protidrogové programy na školách vnímány jako dostatečně komplexní a efektivní, schopny ovlivnit pozitivně cílovou skupinu tak, aby se tomuto sociálně nežádoucímu chování vyhnuli. Výsledky výzkumu budou využity v praxi, pro zlepšení kvality programů primární prevence, a to jak po obsahové stránce, tak i formách výuky.

5.2 Metoda výzkumného šetření

Jako metodou výzkumného šetření bakalářské práce byla zvolena dotazníková metoda. Dotazník je velmi efektivní metodou pro sběr dat, kterou bylo potřeba zjistit a následně vyhodnotit. Navíc je vhodný i pro cílovou skupinu, od které je nutné zjistit požadované informace, jednoduchou nenáročnou formou s jasně definovanými otázkami, kde je zaručena i anonymita a tím i větší objektivnost získaných dat od respondentů.

Dotazník samotný je koncipován do otázek, které jsou obsahově lehce pochopitelné, nejsou mnohoznačné anebo tendenčně manipulativní. Obsahově jsou utříděné tak, aby byly efektivně získané odpovědi na předem stanovené hypotézy této bakalářské práce. Aby se nestaly chyby, které by pramenily z nepochopení vyplňování dotazníku, byla cílová skupina seznámena s postupem vyplňování tohoto šetření.

5.3 Popis výzkumného souboru a pravidla validity

Výzkumný soubor byl tvořen žáky základních škol 9. ročníku, kteří si prošli všemi programy primární prevence a mohou tak posoudit (přiměřeně k věku), zda jim tyto informace z přednášek třeba již pomohly v praktickém životě. Výzkum probíhal od října do listopadu 2013. Zúčastnilo se ho 100 žáků základních škol. Tato šetření byla prováděna na 6 základních školách a to ZŠ v Braníku, ulice Školní, Praha 4, ZŠ Jeremenkova, Praha 4, ZŠ Bratří Venclíků, Praha 14, ZŠ U Roháčových kasáren, Praha 10, ZŠ Otakara Chlupa, Praha 13, ZŠ Řeporyje, Praha 13.

Dotazník byl žákům předán ke zpracování až po uskutečnění poslední přednášky určené pro tuto cílovou skupinu, tak aby měli všechny potřebné informace k objektivnímu zhodnocení. Žáci byli vždy před vyplněním dotazníku řádně poučeni o tom, jak postupovat správně, aby nedošlo ke zbytečným chybám způsobených nesprávným vyplňováním dotazníku. Tento poté vyplňovali zcela samostatně a anonymně, aby byla zachována

objektivnost a pravdivost získaných dat. Na vyplnění měli 20 minut. Tuto dobu nikdo plně nevyužil, většinou tento dotazník byl vyplněn a odevzdán do 10 minut. To svědčí o pochopení dotazníkového šetření cílovou skupinou. Dotazník obsahoval 8 otázek (viz. příloha D).

Po vyplnění a odevzdání byla na místě provedena kontrola správnosti vyplnění a nebyly zjištěny žádné závady, které by nedovolovaly tento dotazník vyhodnotit. Do vyhodnocení nebylo zadáváno rozdělení dle pohlaví, z důvodu obdobného vnímání otázek a tím i odpovědí. Ostatně takto strukturovaný průzkum rozdělený na chlapce a dívky není potřeba, protože další využití těchto dat je pro vykonávání primární prevence ve smíšených kolektivech.

5. 4 Stanovení a vyhodnocení hypotéz

Hypotéza 1

Programy primární prevence kriminality vykonávané Policií ČR a Městskou policií hl. m. Prahy jsou tematicky, obsahově, ale i formou výuky dostačující a poutavé.

Cílem hypotézy je na základě sběru dat z dotazníků ověřit toto tvrzení a zároveň zjistit případné podněty pro další zkvalitnění programů primární prevence vykonávaných na základních školách.

Hypotéza se potvrdila. Velká většina respondentů, což je 89%, považuje prevenci kriminality, kterou provádí Policie ČR a oddělení prevence kriminality Městské policie hl. m. Prahy za tematicky, obsahově, ale i formou výuky dostačující a poutavé.

Hypotéza 2

Primární programy prevence kriminality prováděné na základních školách Policií ČR a Městskou policií hl. m. Prahy jsou četnější, než programy nestátních organizací.

Cílem je ověření, zda Policie ČR a Městská policie hl. m. Prahy, vykonávají větší část primární prevence kriminality na základních školách, oproti nestátním organizacím.

Hypotéza se potvrdila. Z dotazníkového šetření jasně vyplynulo, že 64% respondentů potvrdilo, že Policie ČR a Městská policie hl. m. Prahy vykonávají větší část primární prevence kriminality na základních školách, oproti nestátním organizacím.

Hypotéza 3

Programy primární prevence kriminality prováděné Policií ČR a Městskou policií hl. m. Prahy vnímají žáci základních škol jako důležité informace, díky kterým se nedostanou do problémů se zákonem.

Ověřením hypotézy je potvrzení nebo vyvracení, jak žáci vnímají důležitost těchto programů prevence vykonávaných Policií ČR a Městskou policií hl. m. Prahy.

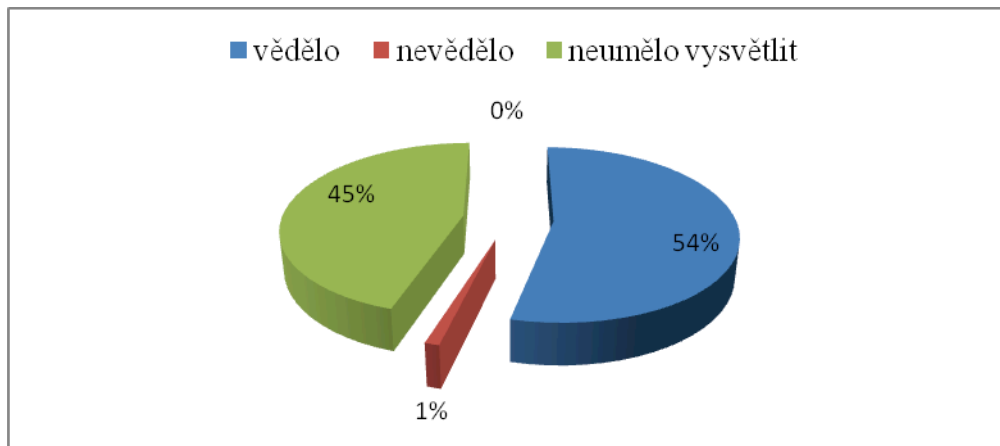
Tato hypotéza se na základě dotazníkového šetření jednoznačně potvrdila. Drtivá většina respondentů, což bylo 88% žáků devátých ročníků základních škol, dokonce považuje prevenci kriminality, kde se rozebírají skutečné události, za poučný a účinný nástroj v boji proti delikventnímu chování a kriminalitě mládeže.

5.5 Výsledky průzkumu:

1. Co je prevence kriminality?

Tato otázka byla položena žákům s cílem zjistit, co vše si pod tímto pojmem představují. Je důležitá z pohledu dalších otázek v dotazníku, protože si mnohdy žáci spojují návštěvu kina s primární prevencí kriminality.

Graf č.1

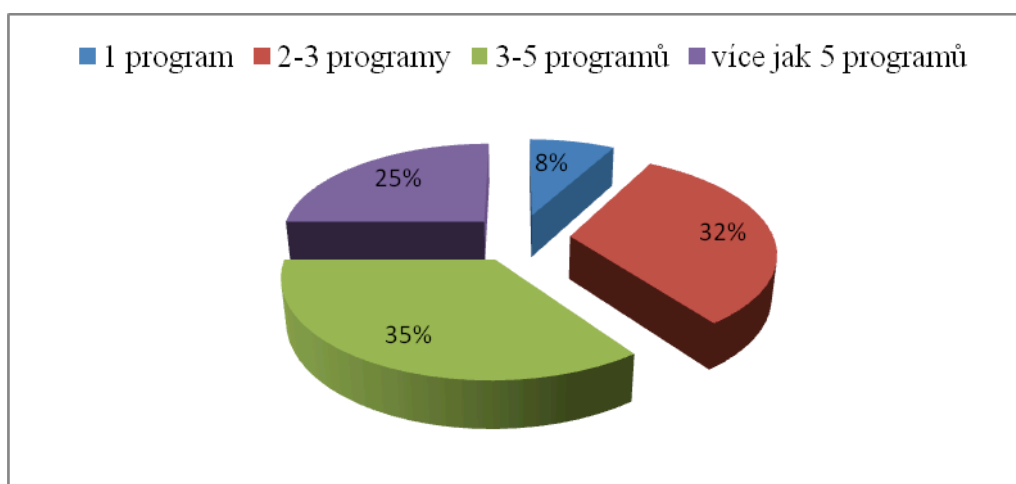
Zdroj: výzkumné šetření, vlastní zpracování

Z dotazníkového šetření bylo zjištěno, že 49% žáků znalo odpověď co je to prevence kriminality, 10 % nevědělo, co tento pojem znamená a 41 % vědělo, ale nedokázalo ho vysvětlit. Častým připodobněním byla preventivní návštěva zubního lékaře, abych neměl zkažené zuby.

2. Kolik přednášek, či jiných programů primární prevence na škole jsi absolvoval(a)?

Dotazníkem je sledováno, zda žák absolvoval více přednášek od jiných poskytovatelů primární prevence, tak, aby mohl posoudit, kvalitu a přínos preventivních programů.

Graf č.2

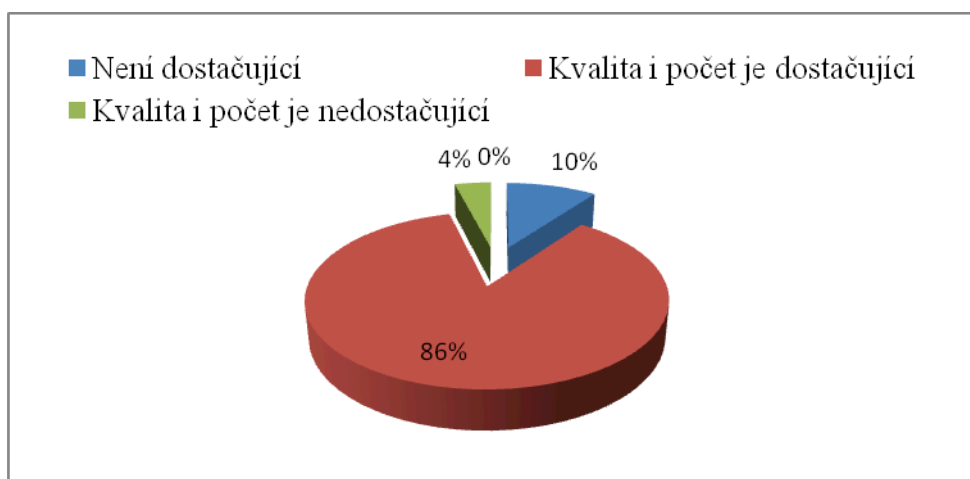
Zdroj: výzkumné šetření, vlastní zpracování

Na tuto otázku odpovědělo 35% žáků, že měli 3-5 přednášek za celou ZŠ, 32 % žáků odpovědělo, že 2-3 přednášky a 25 % žáků, že měli za celou základní školní docházku více jak 5 přednášek. Pouze 8% žáků mělo jen 1 přednášku za celou docházku. U těchto žáků bylo ale zjištěno, že se do Prahy přistěhovali z menších měst a obcí. Nebyli tedy na jedné ZŠ po celou dobu školní docházky.

3. Myslíš si, že počet a kvalita přednášek, které si absolvoval(a), je dostatečná?

Žáci zde mohli zhodnotit, či se zamyslet nad tím, zda programy, které absolvovali, v dostatečné míře informovali o sociálně nežádoucích jevech, se kterými se pak ve svém životě mohli setkat a díky programům primární prevence jim i efektivně čelit.

Graf č. 3

Zdroj: výzkumné šetření, vlastní zpracování

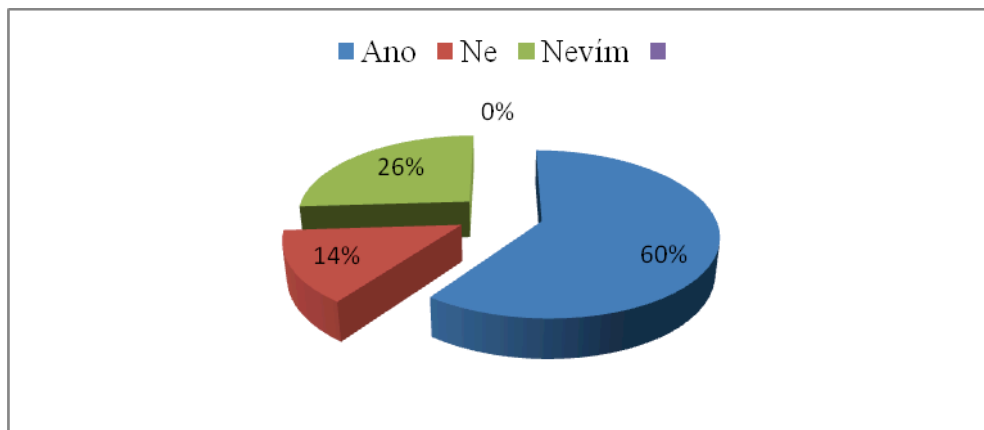
U této otázky repondenti v 86% napsali, že kvalita a počet přednášek je dostatečný, dalších 10 % žáků napsalo, že počet přednášek dostatečný není a jen 4 % žáků si myslí, že počet přednášek je nedostatečný.

4. Myslíš si, že dobře prováděné programy primární prevence kriminality mají vliv i na snížení kriminality mládeže?

Cílem této otázky, bylo zjištění, zda je primární prevence jedním z účinných nástrojů v boji proti kriminalitě mládeže, která se do problémového chování dostane mnohdy pod tlakem vrstevníků, či svou nevědomostí a nedbalostí. Otázka dávala čtyři možnosti odpovědí. Pro potřeby vyhodnocení byla odpověď „spíše ano“ řazena a následně vyhodnocena jako kladná a odpověď „spíše ne“ jako záporná.

Graf č. 4

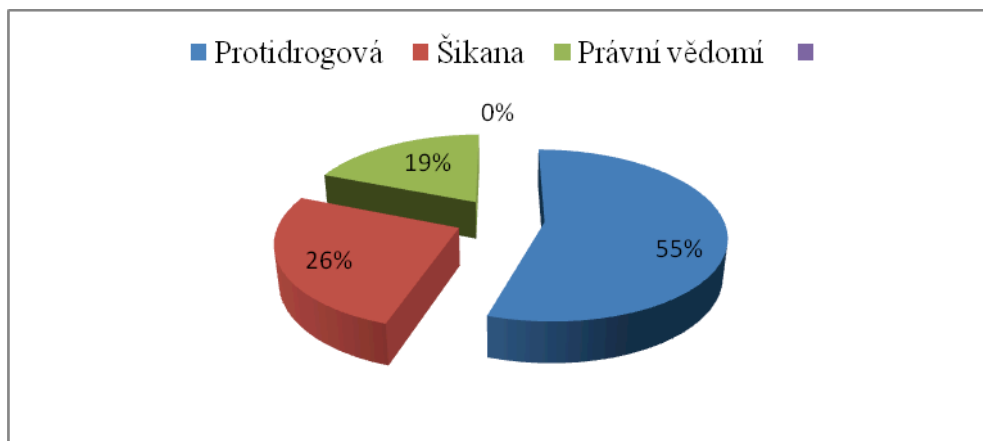
Zdroj: výzkumné šetření, vlastní zpracování

U této otázky odpovědělo 60% žáků, že prováděné programy primární prevence mají vliv na snížení kriminality, 26% odpovědělo, že neví zda mají tyto programy vliv na snížení kriminality mládeže a pouhých 14% odpovědělo, že tyto programy nemají vliv na snížení kriminality.

5. Které programy primární prevence kriminality prováděné Policií ČR, Městskou policií hl. m. Prahy a nebo jinými organizacemi tě nejvíce oslovili?

Touto otázkou bylo sledováno, zda na škole působí více poskytovatelů primární prevence a zda žáci znají jejich programy a názvy organizací. Subjektivně také mohli zhodnotit přínos z hlediska formy a obsahu, tak jak je zaujal lektor.

Graf č. 5

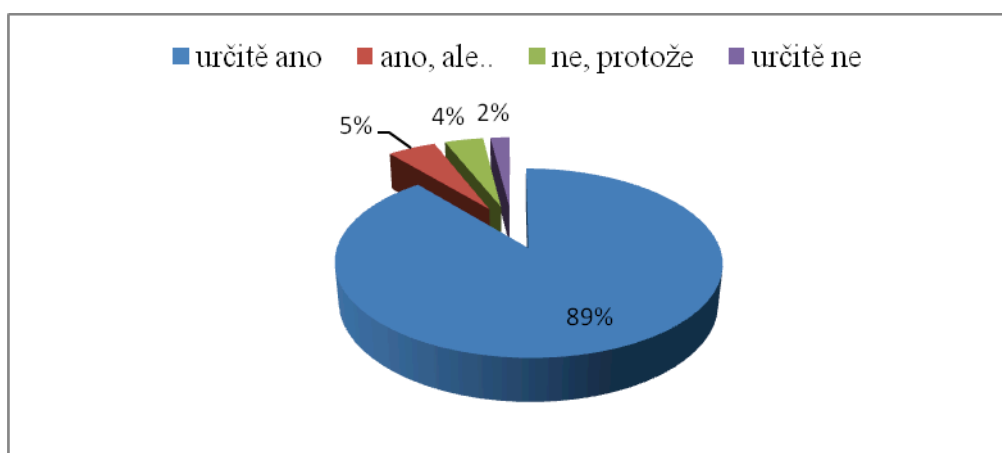
Zdroj: výzkumné šetření, vlastní zpracování

Respondenti zde jasně v 55% určili, že je nejvíce oslovují protidrogové besedy, 26% z nich preferovali spíše problematiku mezilidských vztahů jako je šikana a kyberšikana a 19 procent preferovalo jako program, který je nejvíce oslovil, program zvyšování právního vědomí (bezpečné chování, právní vědomí).

6. S programy primární prevence kterou provádí Policie ČR a Městská policie hl. m. Prahy si se setkával (a) na základní škole skoro každý školní rok. Myslí si, že byly tématicky, obsahově, ale i formou výuky dostačující a poutavé.

Touto otázkou jsem si ověřoval svou první hypotézu, kterou jsem si stanovil. A to, že *programy primární prevence kriminality vykonávané Policií ČR a Městskou policií hl. m. Prahy jsou tématicky, obsahově, ale i formou výuky dostačující a poutavé.* Cílem bylo i zjistit zpětnou vazbu od žáků na programy primární prevence vykonávané PČR a MP hl. m. Prahy. Také jsem chtěl zjistit od žáků případné podněty pro další zkvalitnění programů primární prevence vykonávaných na základních školách.

Graf č. 6

Zdroj: výzkumné šetření, vlastní zpracování

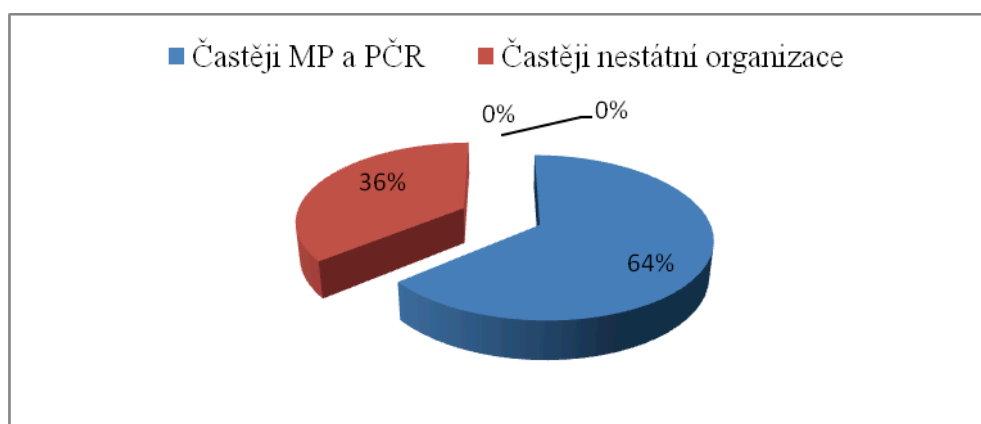
Zde mi respondenti napsali a z dotazníkového šetření vyplynulo, že 89% žáků si myslí, že programy primární prevence kriminality, které provádí Policie ČR a Městská policie hl. m. Prahy jsou dostačující a tématicky, obsahově, ale i formou, jsou pro ně dostačující a poutavé. Celkem 5 % má za to, že jsou spíše poutavé a dostačující, ale měli výhrady ke krátkosti programu. Naopak 4% respondentů si myslí, že spíše nejsou tématicky, obsahově, ale i formou výuky dostačující a poutavé, protože by zde chtěli i více praktických ukázek sebeobrany apod.. Pouhá 2% žáků si myslí, že programy Policie ČR a Městské

policie hl. m. Prahy nejsou nijak poutavé ani dostačující. Tyto 2% žáků měli i problémy se zákonem a tudíž negativní zkušenost s policií.

7. Je pravdou, že na vaší škole, byly programy primární prevence prováděné Policií ČR nebo Městskou policií hl. m. Prahy v každém školním roce prováděny častěji než jinými organizacemi?

Cílem je ověření skutečného stavu primární prevence na základních školách a ověření hypotézy, že *primární programy prevence kriminality prováděné na základních školách Policií ČR a Městskou policií hl. m. Prahy jsou četnější a tím i cílenější než programy nestátních organizací.*

Graf č. 7

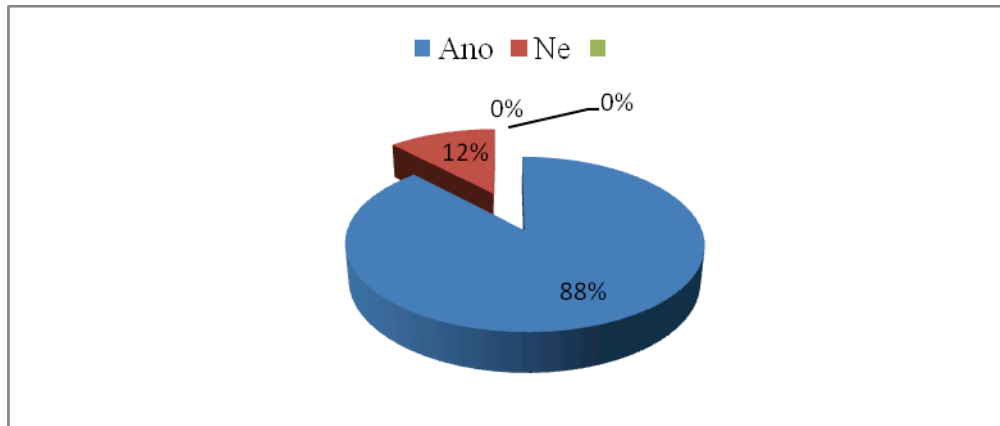
Zdroj: výzkumné šetření, vlastní zpracování

Zde respondenti v 64% označili, že se na základní škole nejčastěji setkali s programy primární prevence kriminality od Policie ČR a nebo Městské policie hl. m. Prahy. Jen 36% žáků označilo odpověď b), že častější programy prováděné na škole mají od nestátních organizací.

8. Je pravdou, že informace o zákonech a kriminalitě, prováděné Policií ČR a Městskou policií hl. m. Prahy, kde jsou popisovány případy porušení zákona a potrestání viníka vnímáš jako důležitou informaci, která ti může v životě pomoci, aby si se nedostal (a) do problémů se zákonem?

Ověřením hypotézy, že *programy primární prevence kriminality, prováděné Policií ČR a Městskou policií hl. m. Prahy vnímají žáci základních škol jako důležité informace, díky kterým se nemusí dostat do problémů se zákonem*, je potvrzení nebo vyvracení, jak žáci vnímají důležitost těchto programů prevence vykonávaných Policií ČR a Městskou policií hl. m. Prahy.

Graf č. 8

Zdroj: výzkumné šetření, vlastní zpracování

U odpovědi na tuto otázku jsem byl velmi překvapen, neb na otázku, zda je pravdou, že informace o zákonech a kriminalitě prováděné Policií ČR a Městskou policií hl. m. Prahy, kde jsou popisovány případy porušení zákona a potrestání viníka vnímáš jako důležitou informaci, která ti může v životě pomoci, aby si se nedostal (a) do problémů se zákonem, odpovědělo 88% žáků, že ano. Pouhých 12% respondentů, že ne. To znamená, že popsát případy z praxe a zařadit je vhodně do programů primární prevence kriminality je cesta, jak vysoce zefektivnit oblast primární prevence.

Závěr

Protidrogové programy primární prevence na základních školách mají za úkol snížit sociálně nežádoucí jevy ve společnosti a předcházení kriminalitě dětí a mládeže. Preventivní programy primární prevence musí svým obsahem, formou a přizpůsobením se cílové skupině, pozitivně ovlivnit chování cílové skupiny.

Děti a mládež jsou tím nejpravdivějším obrazem stavu společnosti. Dospělá populace tak může jasně vidět, jak se přizpůsobilo chování teenagerů společnosti, která v mnohých případech nekráčela pozitivním směrem.

Úcta k druhému, kamarádství, empatie, hrdost, osobní důstojnost, to jsou hodnoty, které se každý den, musí doslova konfrontovat s hodnotou jménem majetek.

Pro peněžní prostředky jsou lidé ochotni ztratit svou důstojnost, rodinu, přátele. Drogy, prostituce, neúcta ke starým, handicapovaným, či nemocným lidem jsou jen příčinou, která se projevuje v konečné fázi kriminalitou.

Při programech primární protidrogové prevence se žáci a studenti svěřují s problémy, které jsou významnými faktory vzniku kriminality. Je to absence rodičovské lásky, odpovědnosti, ale i zdravých životních návyků. Nebo také vzorců slušného chování, které ve společnosti a v rodině děti nenachází, protože v mnoha případech nejsou rodiny úplné, anebo je v rodině mnoho sociálně nežádoucích jevů, jako je workoholismus, a tím málo času na své blízké. Nemluvě o alkoholové i nealkoholové toxikomanii, absenci citových vazeb, jako je rodič a dítě, a mnoho dalších.

Tomuto nahrává i mediální působení, kde ponížení, násilí, vraždy, či pornografie jsou otázkou přepnutí televizního kanálu dálkovým ovladačem, anebo kliknutím tlačítka počítače připojeného na internet. Rázem je zde místo vysvětlení pojmů (láska, porozumění, kamarádství, vztah, či milování), nabízen hrdina zabiják, který si neváží druhých, zloděj přehající jako hrdina před policií, pornografie, která ukazuje animální a mnohdy perverzní scény, jež mají navozovat pocit, že to je láska, kterou muž a žena od sebe očekávají.

Nedivme se proto, že mladí lidé cítí prázdnotu, ze které se snaží uniknout, např. do světa drog, patologických part apod. Je to krátkodobé řešení, které zaplatí mnohdy svým zdravím nebo sociálním zařazením (nedostudují školu díky partě).

Výzkum, který byl proveden v této bakalářské práci, byl prováděn na 6 základních školách a to ZŠ v Braníku, ulice Školní, Praha 4, ZŠ Jeremenkova, Praha 4, ZŠ Bratří Venclíků, Praha 14, ZŠ U Roháčových kasáren, Praha 10, ZŠ Otakara Chlupa, Praha 13, ZŠ Řeporyje, Praha 13.

Jasně ukázal cestu, jakým způsobem, by se měla ještě více prohloubit komunikace mezi lektory primární prevence a žáky základních škol. Příjemným překvapením bylo zjištění, že cílová skupina 15 ti letých žáků je spokojena s tím, že Policie ČR a Městská policie hl. m. Prahy dochází na jejich školu a připravuje pro ně programy primární protidrogové prevence s tím, aby se nestali nejen obětí, ale i pachateli protiprávního jednání. Zjištění, že 88% žáků považuje za přínosné, že je strážníci a policisté seznamují s případy protiprávního jednání a důsledky pro pachatele je potěšující a rozhodně by do budoucna měla být obsahová nabídka doplněna o případy z praxe, neboť mladá generace si z těchto kauz bere ponaučení.

I to je cesta možného ovlivnění mladých lidí, a tak přibrzdit rostoucí kriminalitu dětí a mládeže. Je jasné, že také hodně bude záležet na politickém vývoji společnosti, ale i socioekonomickému rozdělení naší republiky. Kriminalita roste a bude narůstat zejména mezi vrstvami obyvatelstva žijícími na hranici chudoby a sociálně i ekonomicky mnohdy vyloučenými regiony, kde je problém i s nepřizpůsobivými skupinami obyvatel. V těchto regionech významně narůstá počet osob, pro které je zisk z kriminality zdrojem příjmů.

Je nutné zvýšit propracovanost výchovně vzdělávacích programů na všech úrovních školského systému vzdělávání, ale jde také o smysluplné naplnění jejich volného času zájmovými aktivitami, na jejichž realizaci by se měli rozhodně podílet i rodiče.

Důležitá je i vymahatelnost a uplatňování práva od nejnižších úrovní systémů, např. ve škole dodržování školního řádu, vštěpování pravidel slušného chování, a to i formou, že za porušení pravidel přichází trest.

Bakalářská práce, protidrogové programy na základních školách, si kladla za cíl, stručně popsat historický vývoj drogové scény v ČR, ze které je dobré se poučit a implementovat poznatky do oblasti programů prevence kriminality. Součástí byl i historický průřez vývoje protidrogové prevence státní správy a samosprávy, ale i nestátních organizací podporovaných státními či regionálními finančními dotacemi.

V této práci bylo opravdu příjemným zjištěním, že se potvrdily hypotézy, že programy primární prevence kriminality vykonávané Policií ČR a Městskou policií hl. m. Prahy jsou tematicky, obsahově, ale i formou výuky dostačující a poutavé, což potvrdilo 89% žáků.

Potvrzením hypotézy, které ukázalo, že primární programy prevence kriminality prováděné na základních školách Policií ČR a Městskou policií hl. m. Prahy, jsou četnější než programy nestátních organizací, bylo překvapením. Nestátní organizace se zřejmě více věnují sekundární anebo terciární prevenci.

A v neposlední řadě bylo velkým překvapením potvrzení hypotézy, kde se 88 % žáků vyjádřilo, že programy primární prevence kriminality prováděné Policií ČR a Městskou policií hl. m. Prahy, vnímají žáci základních škol jako důležité informace, díky kterým se nedostanou do problémů se zákonem.

Díky provedenému dotazníkovému šetření a získaným informacím je možné prezentovaná zjištění vhodně zapojit do zlepšení obsahové kvality programů primární protidrogové prevence. Primární prevence na školách, tak může být ještě účinnějším nástrojem ke snížení kriminality mladistvých.

Seznam použité literatury

- BUDKA, I. a kol.: *Nealkoholová toxikomanie*. Kriminalistický ústav VB Praha 1987.
- EVANS, K.: *Válka bez konce, aneb krátký smutný příběh o dlouhé válce proti drogám*. Volvox Globátor Praha 2003. ISBN 80-7207-508-X.
- GRUMLÍK, R.: *Historizující úvaha a pohled na drogovou závislost v České republice*. Bulletin NPC Praha, ročník 1998, čísla 1- 4.
- HEJDA, J.: *Kriminologické, trestně právní a kriminalistické aspekty drogového problému v ČR a jeho řešení*. Vysoká škola ekonomická v Praze 2000. ISBN 80-245-0080-9.
- KRAJNÍK, V., HEJDA, J. a kol.: *Drogy v životě společnosti*. Akadémia policejného zboru MV SR, Bratislava, 2003. ISBN 80-8054-273-2.
- Materiál MO ČR: *Protidrogová politika rezortu MO, Závislost a my 2/2002*, Liberec 2002, strana 5 – 10.
- NOŽINA, M.: *Svět drog v Čechách*. KLP Praha 1997. ISBN 80-85917-36-X.
- POHANKA, M.: *Aktuální informace Ministerstva zdravotnictví v oblasti protidrogové politiky*. Závislost a my 11/2001, Liberec 2001.
- SKÁLA, J. a kol.: *Ochrana společnosti před alkoholismem a jinými toxikomániemi*, Avicenum. Praha, 1982.
- SOKOLÁŘ, A., PŮRY, F., ŠÁMAL, P., KALINA, K., KUDRLE, S.: *Trestná činnost spojená se zneužíváním drog a formy jejího řešení*. Institut vzdělávání Ministerstva spravedlnosti České republiky 2002.
- STUDNIČKOVÁ, B., KLEPETKOVÁ, M., ŠEBLOVÁ, J., ŽELEZNÁ, Z.: *Incidence, prevalence, zdravotní dopady a trendy léčených uživatelů drog*. Výroční zpráva ČR – 2004, Národní koordinátor drogové epidemiologie pro resort zdravotnictví, Hygienická stanice hl.m. Prahy, Centrální pracoviště drogové epidemiologie, Praha 2005. ISBN 80-239-4522-X.
- VANTUCH, P.: *Kriminalita mládeže a její prevence*. Horizont Praha 1984.
- VANTUCH, P.: *Drogy a kriminalita*. Univerzita J.E. Purkyně v Brně 1990. ISBN 80-210-0169-0.

- FISCHER S., ŠKODA J., *Sociální patologie*. České Budějovice: Grada, 2009. ISBN 978–80-247–2781-3
- KÁBRT J. a kol., *Latinsko-český slovník*. Praha: Leda, 2003. ISBN 80-85927-82-9
- ŠTEFUNKOVÁ M., ŠEJVL J. (eds.), *Základy prevence kriminality pro pedagogické pracovníky*. Praha: Togga, 2012. ISBN 978–80–87258–96–5
- MIOVSKÝ M. a kol., *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování*. Praha: Togga, 2012. ISBN 978-80-87258-89-7
- K. Kalina a kol. (2003), *Drogy a drogové závislosti – mezioborový přístup*, Praha: NMC-Úřad vlády ČR ISBN 80-86734-05-6
- MAREŠOVÁ A. (ed.), *Trendy kriminality ve světě a nové problémy a reakce v oblasti prevence kriminality a trestní justice*. 2012, ISBN 978-80-7338-125-7
- NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J., *Kriminologie*. Druhé přepracované vydání. Praha : ASPI, 2004. ISBN 80-7357-026-2
- VÁGNEROVÁ M., *Školní poradenská psychologie pro pedagogy*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-1074-4
- VEČERKA K., *Mládež o kriminalitě a etice každodennosti*. 2012, ISBN 978-80-7338-124-0
- VEČERKA, K. aj., *Prevence kriminality v teorii a praxi*. Praha . Odbor prevence kriminality MV ČR, 1997. ISBN 80-85821-48-6.
- ZOUBKOVÁ I., MOULISOVÁ M., *Kriminologie a prevence kriminality*. Praha: Armex, 2006. ISBN 80-86795-05-5

Prameny (právní a jiné dokumenty)

- Zákon č. 553/1991 Sb., o obecní policii.
- Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii ČR.
- Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník.

Zákon č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami.

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže.

Zákon č. 257/2000 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

Usnesení vlády České republiky ze dne 14. prosince 2011 č. 925, Strategie prevence kriminality České republiky na léta 2012 až 2015.

Úřad vlády ČR, MPK: *Zpráva o stavu a vývoji ve věcech drog v ČR za rok 1996.*

Úřad vlády ČR, MPK: *Zpráva o stavu a vývoji ve věcech drog v ČR za rok 1998.*

Úřad vlády ČR, MPK: *Zpráva o stavu a vývoji ve věcech drog v ČR za rok 2012.*

Úřad vlády České republiky: *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2006.* ISBN 978-80-87041-22-2.

Jiné dokumenty

Analýza pocitu bezpečí na území hlavního města Prahy 2009, Praha: Krajské oddělení prevence kriminality.

Lexikon hlavního města Prahy 2009, Praha: Český statistický úřad.

Statistické výkazy Praha: Policejní prezídium ČR

Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2012 až 2015,

Ministerstvo vnitra ČR, Odbor prevence kriminality.

Zaostřeno na drogy 2, Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti, (2009), Úřad vlády ČR ISSN 1214-1089

Národní strategie protidrogové politiky na období 2010 – 2018. Strategie schválena vládou ČR, Praha: Úřad vlády ČR

J. Presl, (1999), Usnesení A.N.O. 1999 , www.sananim.cz

Internetové zdroje

<http://www.ok.cz/iksp/kriminologie.html>

<http://www.epravo.cz/top/clanky/vyvoj-kriminality-deti-a-mladistvych-5230.html?mail>

<http://www.mvcr.cz/clanek/programy-prevence-kriminality.aspx>

<http://www.prevence-praha.cz/>

<http://www.nicm.cz/kriminalita-a-delikvence-charakteristika>

[>](http://www.vlada.cz)

[>](http://www.msmt.cz)

[>](http://www.mvcr.cz)

[>](http://www.nuv.cz)

[>](http://www.drogovaporadna.cz)

[>](http://www.drogovyserver.cz)

[>](http://www.odrogach.cz)

[>](http://www.sananim.cz)

[>](http://www.asociace.org)

[>](http://www.mpsv.cz)

[>](http://www.mvcr.cz/policie/prezentace)

[>](http://www.drogy-info.cz)

[>](http://www.extc.cz)

[>](http://www.sikana.org)

[>](http://www.aids-pomoc.cz)

Seznam příloh

Příloha A: Program primární prevence - Malá policejní akademie.....	I
Příloha B: Mezinárodní úmluvy.....	IX
Příloha C: Přehled programů MP hl.m. Praha pro základní školy.....	XII
Příloha D: Dotazník	XIII
Příloha E: Potvrzení a zmocnění od NPC PČR.....	XVI

Malá policejní akademie

Představení výukových programů pro jednotlivé ročníky

6. třída - Šikana

Děti na základních školách se stále častěji seznamují se slovem „šikana“. Pro ty menší je toto slovo mnohdy neznámé, avšak děti na druhém stupni vědí a dokážou tento pojem vysvětlit. Některé z nich se dokonce staly již obětí. Ti, kteří se situovali do role šikanujícího, o sobě raději mlčí. Působení šikany spočívá v závažnosti, dlouhodobosti a nezřídka v celoživotních následcích na duševním a tělesném zdraví. V dnešní době však žádná třída ani škola není proti šikaně imunní. Všechny školy a školská zařízení mají proto povinnost předcházet všem náznakům agresivity a všem způsobům šikanování mezi žáky a svěřenci. Na problematiku šikanování se nyní pohlíží jako na něco, čemu musí věnovat pozornost každá škola, aby chránila bezpečný a klidný vývoj dětí.

Děti samy jsou vůči šikaně většinou bezmocné, ale pomoc dospělého hledají až v krajních případech. Odhalení šikany bývá někdy velmi obtížné i pro zkušeného pedagoga. Nejzávažnější negativní roli při jejím zjišťování hraje strach, a to nejen strach oběti, ale i pachatelů a dalších účastníků. Strach také vytváří obvykle prostředí „solidarity“ agresorů i postižených.

Je velmi důležité s dětmi o této problematice hovořit, dodávat jim sebevědomí, pěstovat u nich solidaritu se slabými a všimnout si jakýchkoliv dětských projevů. Pokud je dítě o přestávce bez kamarádů, vyhledává blízkost učitelů, je nejisté a ustrašené, působí smutně a stísněně, jeho prospěch se zhoršuje, má poškozené věci, na těle odřeniny, modřiny a škrábance, které nedovede vysvětlit, tyto všechny nepřímé známky šikany jsou pro nás vykřičníkem, kterým nás - dospělé, dítě upozorňuje na svůj problém.

Obsahem těchto hodin je například:

- Definice šikany.
- Její projevy.
- Kde k šikaně dochází.
- Kdo je obětí.
- Kdo je agresorem.
- Motivy agrese.
- Mlčící většina.
- Druhy trestů.
- Jak se zachovat, staneš-li se svědkem, či obětí.

Drogy v dějinách lidstva

Člověk zná drogy odjakživa. V dávných dobách žili lidé v přírodě mnohem více než dnes a na jejich schopnosti poznat její tajemství záleželo, jestli seženou dost potravy a budou schopni v těžkých podmínkách přežít. Velmi bedlivě proto pozorovali, co se kolem nich děje. Živili se nejrůznějšími bobulemi a kořínky, a proto rychle zjistili, které jsou jedlé a které naopak jedovaté. Některé rostliny měly zajímavou chuť, nebo způsobovaly otupělost, veselost, spánek nebo bdělost. Jiné měly léčivou moc. Většinu z nich začali lidé využívat k výrobě léků a používají se i dnes.

V současné době se drogami označují hlavně ty látky, které člověk vyhledává proto, že po jejich požití dochází ke změnám prožívání reality. Člověk je veselý, prožívá různé halucinace a podobně. Někteří drogy berou, jiní se zabývají tím, že jim drogy opatřují. Mnoho lidí si prodejem drog vydělává peníze. Proto potřebují, aby si tyto jejich drogy kupovalo co nejvíce lidí.

Obsahem těchto hodin jsou témata:

- Drogy v dějinách lidstva.
- Drogy a medicína.
- Drogy v České republice.

- Ohrožují mě drogy samotného.
- Rozdělení drog.
- Nebezpečí užívání.

7. třída – Agresivita

Se vzrůstající kriminalitou nejen u nás, ale i ve světě, stále často slyšíme názory i fakta, že pachatelé jednají se zvýšenou „agresivitou a brutalitou“. Agresivní chování se tedy netýká jen dospělých, ale i dětí. S postupem času se dá říci, že se snižuje věková hranice dětí, kdy svoji agresivitu projevují. Napadnutí, fyzické násilí, útok, nepřímá agrese – pomlouvání a výsměch „za zády“, pohotovost k afektivní explozi, negativismus, nevraživost, projekce nepřátelství na druhé lidi, verbální agrese – nadávky vyhrožování – toto agresivní chování můžeme pozorovat již u dětí školou povinných. Takovéto chování se však nevyhýbá ani předškolním dětem. Rivalita, šťouchání, bití, domáhání se vlastnictví a další, jsou typické formy dětské fyzické a verbální agrese.

Zásadním činitelem je tu odměňování a trestání agresivního chování sociálním okolím. Pokud se agresivita „vyplácí“, je úspěšná, může se fixovat v trvalou tendenci a stát se sociální technikou, uplatňovanou vůči určitým kategoriím osob (slabší, ústupnější, bázlivější).

Obsahem této hodiny je:

- Rozdělení agresivity.
- Pojem násilí.
- Vliv médií.
- Strach.
- Co dělám a nedělám.

Záškoláctví

Záškoláctví je již tradičně pojímáno jako porušení řádu školy, ale ve skutečnosti toto provinění vyplývá ze školského zákona, který obsahuje ustanovení o povinné školní docházce. Existence legislativních pravidel usnadňuje u problémového žáka najít řešení, které bude výchovně vhodné. Umožňuje i v případě potřeby jej přivést ke spolupráci s pedagogicko-psychologickou poradnou, v horším případě, kdy je záškoláctví spojeno s delikventní činností, jej převést do diagnostického ústavu a podobně. Žák má tedy uloženo, aby se pravidelně, přesně a včas dostavil na vyučování.

Záškoláctví vede k zamyšlení, že každé, i málo výkonné dítě, by mělo ve školním prostředí čas od času v nějaké činnosti prožít úspěch. Každý školák by měl mít pocit, že přes neuspokojivý vzhled, přes neúspěchy v učení nebo slabší prospěch, jej učitel, či učitelka mají nepodmíněně rádi, uznávají jej jako jedinečného lidského tvora a přes veškeré problémy a nedostatky trpělivě věří v jeho budoucnost.

Tématem hodin je seznámení s:

- Definicí záškoláctví.
- Kratším zanedbáváním školy.
- Účelovým záškoláctvím.
- Postihy.
- Cestami k nápravě.
- Záškoláctvím a kriminalitou.

Volný čas, vliv vrstevnické skupiny, rozdělení drog

Volnočasové aktivity jsou důležitou součástí trávení mimoškolního času. Problémová mládež spíše postrádá cílevědomé zaměření zájmů do společensky schvalovaných aktivit. Skupina vrstevníků se považuje za důležitého a nezbytného činitele ve výchově, která však může mít příznivé i nepříznivé formativní účinky. Velice mnoho záleží na tom, čím se parta zabývá. Pokud bude sportovat a podněcovat jednotlivce v partě k tréninku a tak

k lepším sportovním výsledkům, které jim dávají v partě vyniknout, pak je vše v pořádku. To ale nebude tak časté.

Podle zkušeností je to právě naopak. Party se baví tím, že si dokazují odvahu a statečnost nebo výjimečnost tak, že často někoho šikanují, páchají trestnou činností, soutěží v tom, kdo v obchodě ukradne víc věcí anebo si dokazují svojí statečností tím, že začnou brát drogy. Tak se dítěti může jednoho dne stát, že přijde jako každý den do party a pokud bude chtít i nadále v této partě zůstat, bude muset vzít drogu.

Tématem alternativních hodin je:

- Volný čas a způsob jak ho trávit.
- Přirozená zvědavost a touha poznávat.
- Touha po dobrodružství.
- Touha být první, obdivován.
- Vliv party a vrstevnické skupiny.
- Droga jako alternativa pro volný čas.
- Rozdělení drog na lehké a tvrdé.
- Ohrožení „lehkou drogou“.
- Zdravotní a společenská rizika.

8. třída - Člověk a právo, trestní zákon

V učebních osnovách pro osmé třídy jsou obsaženy problematiky práva, proto jsou zde témata týkající se lidských práv a převážně trestního práva. Dětem by měla být poskytnuta základní orientace v zákonech a v právním systému. Modelové situace jsou zaměřeny na postupné seznámení dětí s konkrétními paragrafy trestního zákona, které se týkají probíraného případu. Jejich záměrem je pomoc žákům aplikovat právní teorie v reálných životních situacích, rozvíjet jejich vlastní myšlení a originální způsoby řešení konfliktů. Pomocí her jsou děti rozděleny do malých skupin, neboť zde mají větší možnost aktivního zapojení, vyzkoušení si jednotlivých rolí (policista, pachatel, svědek). Tím, že se děti vžijí do rolí jiné osoby a reagují na konkrétní

situace, činí rozhodnutí, řeší konflikty, učí se rozvoji kritického myšlení a uvážlivého rozhodování, lépe poznají, co si myslí druzí lidé a co cítí.

Dětem je vysvětlena úloha zákonů, soudců, právníků, policistů a různých státních institucí a celého právního systému v naší společnosti.

Tématem jsou:

- Vysvětlení důležitých pojmů (trestný čin, pachatel, orgány činné v trestním řízení, svědek, oznamovatel, poškozený).
- Trestní odpovědnost.
- Presumpce nevinny.
- Modelové situace.
- Hra na vyšetřování.
- Samostatné práce s využitím brainstormingu.
- Člověk a právo.

Alkoholová toxikománie

Nejen nealkoholová, ale i alkoholová toxikománie ohrožuje naše děti. Většina dětí přichází do prostředí střední školy již s kouřením, a proto prevence tabákových výrobků je především záležitostí základních škol.

Kouření a požívání alkoholu je jakousi „predispozicí“ k braní drog. Klasický uživatel drog je většinou kuřák po krátkodobé alkoholové kariéře. Velmi důležité je s dětmi probírat spouštěcí mechanismy, o nichž se děti domnívají, že mohou způsobit jejich vlastní užívání drog. Důvodů může být několik, od touhy po neobvyklých zážitcích, neschopnost jinak vyřešit svůj problém, nuda, obava ze zesměšnění v kolektivu, snaha vyrovnat se kamarádovi a tak dále. Cílem těchto hodin je tedy upozorňovat děti na další nebezpečí, která na ně číhají.

Téma alkoholová toxikománie se zabývá i dalšími problémy nejen alkoholem.

Žáci se seznámí s:

- Závislostí na alkoholu.
- Volným časem a pácháním trestné činnosti.
- Nikotinem.
- Gamblerstvím.
- Psychofarmaky.
- Řešením problémových situací (nadměrná konzumace léků, hledání klidu a úniku v drogách).

9. třída - Bezpečí pro dívky

Pro dívky je speciálně volena dvouhodinová beseda s názvem „Bezpečí pro dívky“, týkající se protispolečenských jevů.

Výukový program je zaměřen na vysvětlení dvou trestných činů § 241 - znásilnění, § 242, 243 - pohlavní zneužívání, a to nejen z hlediska trestního práva, ale i objasnění činnosti policie po spáchání uvedených trestných činů a zároveň upozornění na to, jak by se dívky měly v uvedených případech zachovat.

V současné době je generace mladých lidí velmi otevřeně seznamována s otázkami spojenými se sexualitou jak ve škole, v rodinách, tak i ve sdělovacích prostředcích. U některých mladých lidí však stále přetrvává nedostatečná znalost základních informací, týkajících se sexu, a to může být příčinou mnoha vážných problémů. Zvláště dívky kolem 15 roku věku si myslí, že vědí o sexu a jeho následcích vše. Některé z nich se vrhají do pohlavního života nejen s nedostatečnými znalostmi, ale také nejsou schopny, ani ochotny domyslet možné následky svého jednání. Některými rodiči jsou tyto otázky stále ještě tabuizovány a dívky se uchylují o rady ke svým „zkušenějším“ kamarádkám. Cílem je seznámit dívky se sexuálním zneužíváním v rodinách, případným znásilněním a preventivními opatřeními.

Tématem je:

- Vysvětlení trestného činu znásilnění.
- Typy pachatelů.
- Práce policie na místě činu.
- Vysvětlení trestného činu pohlavního zneužívání.
- Zhlédnutí filmu „Jak se nestát obětí„.
- Diskuse k tématu.

Sekty a náboženská hnutí

Stejně jako jinde ve světě i v České republice působí řada sekt. Jedná se o skupiny lidí s mnohdy pospolitým životem s vědomím výlučnosti. Na sektách bývá nápadné, že v nich nevládne atmosféra svobodného myšlení a rozhodování.

Příčinou chybějící svobody bývá nevídaně silná autorita. Autorita totiž snadno vyplní pocit prázdnoty, který může být zvláště ve spotřební společnosti a v určitých životních obdobích a situacích pocíťován velmi palčivě. Výroky zakladatele, vůdce, či vedoucích jsou považovány za závazné a nezpochybnitelné. Členové jsou vášnivými přívrženci svých učení a cílů. Snadno svými postoji a vystupováním získávají další své přívržence, především v řadách mladých a nezkušených anebo životem zklamaných lidí

Děti se seznámí s:

- Jednotlivými sektami a náboženskými hnutími.
- Drogami a infekčními onemocněními.
- Drogami a zákonem.
- Pojmy trestná činnost.
- Problematikou trestní odpovědnosti.

Mezinárodní úmluvy a domácí legislativa

Česká republika se stala signatářem všech hlavních protidrogových úmluv OSN (1961, 1971, 1988 a Protokolu 1972). Přijetí konvence, či uzavření mezinárodní smlouvy je jedna věc a její účinné uvedení do praxe je věc druhá. Záhý se ukázalo, že legislativa ČR v řadě právních předpisů neodpovídá mezinárodním standardům, k nimž se hlásila. Aby mohla ČR těmto mezinárodním závazkům dostát a zároveň také dokázala účinně reagovat na rychle se zhoršující situaci na domácí drogové scéně, bylo nezbytně nutné provést rozsáhlé změny v legislativě týkající se drog a zpracovat novou komplexní právní úpravu problematiky omamných a psychotropních látek.

Trestné činy sankcionující nedovolenou výrobu a držení omamných prostředků a jedů byly jen s malými úpravami přejaty do trestního zákona č. 140/1961 Sb., a následně do novelizace č. 40/2009 Sb.¹ Tato právní úprava, která umožňovala také postih přechovávání omamných prostředků pro svou potřebu, platila beze změny až do počátku devadesátých let, kdy novelou trestního zákona (TZ) provedenou zákonem č. 175/1990 Sb., s účinností od 1. 7. 1990 byla skutková podstata trestného činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187 tr. zákona upravena tak, že se vztahovala nejen na omamné látky a jedy, ale i na psychotropní látky, což byl důsledek provedení Úmluvy o psychotropních látkách a dále odstraňovala trestní postih přechovávání pro sebe. Podle novelizovaného znění muselo být přechovávání omamné nebo psychotropní látky, ale i jedu vykonáváno pro jiného. Dále byly nově upraveny okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby a podstatně zvýšeny trestní sankce v jednotlivých odstavcích².

Nově byla upravena skutková podstata postihující výrobu, opatření nebo přechovávání předmětu způsobilého k nedovolené výrobě omamné, psychotropní látky nebo jedu podle §188 (nově §283, zákon č. 40/2009 Sb.)

---

¹ Z trestního zákona č. 86/1950 Sb.

² Příručka ministerstva spravedlnosti ČR, 2002, svazek 65, kolektiv autorů.

trestního zákona, když byl do ní vedle předmětu způsobilého k nedovolené výrobě omamné látky nově zařazen i předmět způsobilý k nedovolené výrobě psychotropní látky a zcela novým způsobem byly koncipovány i zvlášť přitěžující okolnosti vymezené v odstavcích 2 a 3.

Úmyslný ohrožovací trestný čin šíření toxikomanie podle § 188a, (nově §287, zákon č.40/2009 Sb.) TZ směřuje k ochraně osob, zejména z řad mládeže, před rozšiřováním zneužívání návykových látek jiných než alkoholu.

V souvislosti s touto skutkovou podstatou byl v trestním zákoně upraven i pojem návykových látek, kterými se podle § 89 odst. 13., nyní podle § 89 odst. 10, rozumí mimo alkoholu též omamné látky (například kokain, opium, morfin, heroin atd.), psychotropní látky (například amfetamin, efedrin atd.), a ostatní látky způsobilé nepříznivě ovlivnit psychiku člověka, jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti, či sociální chování (například různá ředidla, čistidla – trichloretylen, toluen atd.).

K podstatné změně v přístupu k řešení drogové problematiky došlo po poměrně bouřlivé diskusi, zda zavést trestnost držení drogy pro vlastní potřebu, či nikoli. Úmluva z roku 1988 v čl. 3 hlava 2, říká, že signatářské státy mají začlenit do své legislativy jako zločin „držení, nákup, či pěstování omamných drog nebo psychotropních látek pro osobní potřebu v případě, že tyto činy byly spáchány úmyslně a jestliže jsou v rozporu s ustanoveními Úmluvy z roku 1961, jejími dodatky nebo Úmluvou z roku 1971. Státy tak měly učinit v závislosti na svých ústavních principech a základním pojetí právního systému. Úmluva z roku 1988 tak staví jako prioritní podmínky v dané zemi a až ve druhém sledu navrhuje zavedení trestnosti držení drog, jestliže to tyto podmínky umožňují. Dávala tedy možnost jednotlivým státům posoudit, zda zavedení trestnosti držení drog je v souladu s jejich právními tradicemi, či nikoliv. Výklad Úmluvy v tomto sporném bodě byl poměrně volný a poskytoval signatářským zemím značný operační prostor – i přes některé pozdější snahy ústředních orgánů OSN hlavu 2 vyložit v restriktivním

slova smyslu.³ Pro ČR tedy z přijetí Úmluvy z roku 1988 nevyplývala závazná povinnost zavést trestnost držení drog⁴.

Přijetím novely trestního zákona provedené zákonem č. 112/1998 Sb., došlo k úpravě, byť v různé míře, téměř všech skutkových podstat, které primárně slouží k trestněprávnímu postihu pachatelů tzv. drogové trestné činnosti.

V této souvislosti došlo k upřesnění skutkových podstat trestných činů nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187 a § 188 (nově §283 a §284, zákon č.40/2009 Sb.) TZ, při současném podstatném zpřísnění trestních sankcí v těchto ustanoveních, rozšíření okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby u kvalifikovaných skutkových podstat těchto trestných činů a jejich zařazení mezi trestné činy, jejichž nepřekážení je trestné, došlo také k úpravě souvisejících přestupků na úseku ochrany před alkoholismem a jinými toxikomaniemi podle § 30 odst. 1 písm. f), j) zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích.

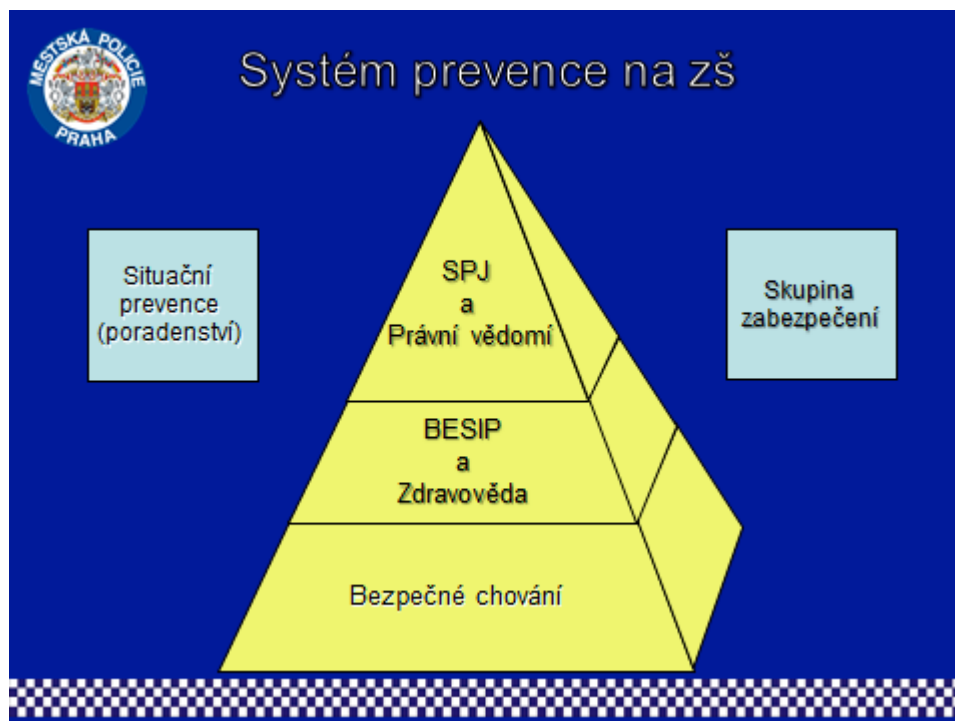
---

³ Zaostřeno na drogy 2, str.2až5, Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti, březen-duben 2009, Praha: Úřad vlády

⁴ Mezinárodní dohody a drogová legislativa, b) domácí legislativa str. 277, NOŽINA M.: *Svět drog v Čechách*. Praha 1997, ISBN 80-85917-36-X.

Přehled programů MP hl.m. Praha pro základní školy

Sociálně patologické jevy

MĚSTSKÁ POLICIE PRAHA

Nabídka preventivně vzdělávacích programů pro základní školy

5. třída	Drogy I. (tabákové výrobky, alkohol, léky)	45 minut
6. třída	Šikana a násilí v dětských kolektivech	45 minut
7. třída	Kriminalita dětí I. (jednání, odpovědnost, následek)	45 minut
8. třída	Drogy II. (zneužití omamných a psychotropních látek)	45 minut
9. třída	Základy právního vědomí I. (zákony v souvislostech: trestní zákoník, trestní řád, přestupkový zákon)	90 minut

Vzor dotazníku

Žáci 9. ročníků základních škol

Cílem tohoto dotazníku, je snaha zjistit váš názor na programy prevence kriminality. Můžete přispět k jejich zlepšení a to vypsáním možných podnětů a připomínek. Také je důležité zjistit, zda tyto programy prevence kriminality, prováděné na vaší škole, považujete za důležité.

U následujících otázek zaškrtněte, popřípadě vypište odpověď, která se nejvíce shoduje s vaším názorem. Tento dotazník je anonymní, nemusíte se podepisovat.

Předem děkuji za spolupráci.

Vrchní komisař Rudolf Rubeš

DOTAZNÍK

1. Co znamená pojem prevence kriminality?

- a) *vím, že to je .....*
- b) *nevím*
- c) *vím ,ale nedokážu to vysvětlit.*

2. Kolik přednášek, nebo programů primární prevence na škole si absolvoval (a)?

- a) 1
- b) 2-3
- c) 3-5
- d) *více jak 5*

3. Myslíš si, že počet a kvalita přednášek, které si absolvoval (a), je dostatečná?

- a) *není*
- b) *kvalita i počet je dostačující*
- c) *kvalita i počet přednášek je nedostačující*

4. Myslíš si, že dobře prováděné programy primární prevence kriminality mají vliv i na snížení kriminality mládeže?

- a) *ano*
- b) *ne*
- c) *nevím*

5. Které programy primární prevence kriminality prováděné Policií ČR, Městskou policií hl. m. Prahy a nebo jinými organizacemi tě nejvíce oslovili?

- a) *protidrogová problematika*
- b) *oblast mezilidských vztahů (šikana, kyberšikana)*
- c) *program zvyšování právního vědomí (bezpečné chování, právní vědomí)*

6. S programy primární prevence kterou provádí Policie ČR a Městská policie hl. m. Prahy si se setkával (a) na základní škole skoro každý školní rok. Myslíš si, že byly tematicky, obsahově, ale i formou výuky dostačující a poutavé.

- a) *určitě ano*
- b) *spíše ano, ale .....*
- c) *spíše ne, protože .....*
- d) *určitě ne, protože .....*

7. Je pravdou, že na vaší škole, byly programy primární prevence prováděné Policií ČR nebo Městskou policií hl. m. Prahy v každém školním roce prováděny častěji než jinými organizacemi?

- a) ano, nejčastější programy jsou od policie a městské policie*
- b) ne, častěji máme programy od nestátních a neziskových organizací*

8. Je pravdou, že informace o zákonech a kriminalitě, prováděné Policií ČR a Městskou policií hl. m. Prahy, kde jsou popisovány případy porušení zákona a potrestání viníka vnímáš jako důležitou informaci, která ti může v životě pomoci, aby ses nedostal(a) do problémů se zákonem?

- a) ano: .....*
- b) ne: .....*

Praha 13. srpna 2013

POTVRZENÍ

Potvrzujeme tímto, že Rudolf Rubeš, vrchní komisař Útvaru prevence kriminality Městské policie hl. m. Prahy, od roku 1998 úzce spolupracuje s odborem metodiky a prevence Národní protidrogové centrály SKPV PČR.

V rámci primární protidrogové prevence konzultuje s pracovníky tohoto odboru vzniklé problémy v této oblasti a zapůjčuje si odbornou literaturu pro doplnění znalostí v této problematice.

Za těchto podmínek je oprávněn, jako lektor v rámci primární protidrogové prevence na základních školách, využívat metodicky i obsahově ucelený preventivní program Národní protidrogové centrály pro druhý stupeň ZŠ, s názvem "MALÁ POLICEJNÍ AKADEMIE".

vrchní rada plk. Mgr. Jakub FRYDRYCH

ředitel

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Rudolf Rubeš

Obor: Speciální pedagogika – vychovatelství

Forma studia: kombinované studium

Název práce: Protidrogové preventivní programy na základních školách

Rok: 2014

Počet stran textu: 93

Celkový počet stran příloh: 16

Počet titulů českých použitých zdrojů: 43

Počet internetových zdrojů: 20

Vedoucí práce: PaedDr. Jarmila Klugerová, Ph. D.